

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Adami Contzen E Societate Iesv, SS. Theol. Doct.
Commentaria In Qvatvor Sancta Iesv Christi Evangelia**

Contzen, Adam

Coloniæ Agrippinæ, M.DC.XXVI

vers. 26.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82999](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82999)

Pateus fractionem præceptam esse, non partem essentialiorem docuit, in Catechismo Heidelbergensi partem substantialem aiunt, ut sine ea cœna celebrari non queat iuxta Christi institutionem. Casparus Iselbergius docuit fractionem esse essentialiorem, sed Bremæ tamen usus est rotundis particulis, nec fractionem requisivit, de his plura in I. Cor. c. 11.

De carimonis negligentia rem ipsam negant.
§. 3. Ridicula porro eorum est hypocrisis, cum de carimonis digladiantur rem ipsam medio tollant, & eo tamen usque protervia grassata est, ut in mutuos anathematismos exardescant. Verum superstitiones hærent in externis, cum plura tamen negligant, neque enim in cœna ista faciunt, neque pedes lavant. Nec hoc quidem considerant, ideo fregisse panem, quod parvuli panes ad manum non essent, ex vno enim pane omnibus dedit. Quod si illa carimonia ad Sacramenti essentiam pertinet, quia vno pane usus est Dominus, etiam in numerosis cœtis vno pane duntaxat utendum est. Verum hæc de Epist. 1. Corinth. 11. actum. Hoc tenendum est panem à Christo fractum initio, deinde consecratum, ac benedictum discipulis datum, hoc corpus Christi quod Apostolus dicit *ἐσθ' ὃν ἡμεῖς ἐσθ' ὃν ἡμεῖς*, quod pro vobis frangitur, quod non nisi impie ad panem potest referri. Quod explicandum est eo modo, quo dictum est ante de *כֶּזַי שֶׁבַח* Schabaz, fregit.

QUESTIO IV.

Quæ hæreses in controversiâ de Eucharistia fuerunt?

§. 1. **P**recipue enumerandæ sunt, quæ & hæc & alia verba ad suam perditionem depravarunt. Sola autem recensione eorum satis, moueri quisque debet, ut in Ecclesia permaneat, & à qua Scripturam accipit, ab eadem etiam audiat interpretacionem.

Capernaita. Prima hæresis fuit Capernaitarum & Iudæ, cum enim Ioan. 6. 51. 52. 56. Audite autem carnem Christi comedendam, & cibum esse. Dixerunt: Durus est hic sermo, & quis potest eum audire, discesseruntque à Christo. Inter eos & Iudas fuit. Nonne ego duodecim elegi, & vnus ex vobis Diabolus est? inquit Christus. Iudas non credidisse constat ex cap. 6. Ioan. 65. Sed sunt quidam ex vobis, qui non credunt. Sciebat enim ab initio Iesus qui essent non credentes, & qui traditurus esset eum. Iudas igitur traditor erat ex non credentibus. Atque hæc est sententia Chrysostomi. homil. 46. in Ioan. Augustin. tract. 27. Theophylactus in 6. Ioan. noster Val. lib. 1. cap. 2. de reali præsentia corporis Christi. Quod ad Theophylactum attinet, veram putat quorundam suorum antecessorum sententiâ, qui Iudam in cœna corpus Christi sumpisse quidem, non edisse autem, sed Iudæis per contumeliam ostendisse, poculum bibisse autem, quod dissimulare nequiverit, docuerunt. Secuti sunt *Simoniani.* Iudas, Capernaitas Simoniani, Menandriani, & quicumque humanam Christum induisse carnem inficiati sunt; illi enim cum corpus Christi aspectabile contenderent esse phantasticum, non ponerunt veritatem eius in Eucharistia agnoscere, quam in sua substantia negabant. Error ille etiam in quibusdam Corinthiis fuit, qui tamen veritatem carnis in Christo confitebantur, de Eucharistia nondum satis edocti erant, ita Cyrillus libro quarto Peritabili, citatus à nostro Turriano in libro primo, canon. Apostol. capite 24. Sed hos errantes, non hæreticos appellat.

Gnostici. Secuti inde Gnostici quorum in profananda Eucharistia tanta erat turpido, quam Epiphanius hæres.

26. recenset, ut aures merito abhorreant, animulæque Epiphanius hæresis 26. impunitatem eorum describit.

Montanistarum non omnino abimilis improbitas, qui infantium compunctorem sanguine tantam miscebant, ex qua Eucharistiam conficiebant, ita Epiphanius hæresis 48. Augustinus hæresis 26. Ariani hæresis 49. Augustinus 27. Tarianis & Encratitis materia Eucharistia aqua fuit, unde & Aquaticorum illis nomen est tributum. dicti sunt & Hydropicæ hæresis 64. Epiphanius 46. Epiphanius 67.

§. 2. Manichæi fieri corpus Christi ex pane negabant. Præterea V. Manichæi. Gnosticorum fœderes in illa imitabantur. Cyrillus. Catechesis 6. Augustinus 46. de eisdem Augustinus lib. 20. contra Faustum capite decimo tertio, decimo quinto decimo sexto. Verba etiam Christi in eadem calumniabatur. 1. col. 6. de ieiunio mensis 7.

Origenistis, non Origeni Theophylus Alexandrinus, & Concil. Nicenum etiam contemptum Eucharistia adscribit. Quod indignum exiit mærenibus terrenis, ut pane & vino res coelestes quasi includi, & in illis percipi. Paulus Samosatensis de sancti corruptione corporis C. H. R. I. S. T. I. in Eucharistia periculose disputare cepit. Teste Dionysio Alexandrino.

Arianos etiam in Eucharistia errores defendere constat ex Epiphanius hæresis 68. Ex eo principio quod filium assumpsisse quidam dicunt loian carnem abique anima. Quæ etiam ex Cyrillo libro decimo, in caput decimum tertium Ioan. colligimus, realem eos non negasse præsentiam. Anfortasse inquit, Ariani putat ignotam nobis mysticam benedictionem esse virtutem? Quæ cum in nobis fiat, nomen corporaliter quoque facit communicatione carnis Christi. Christum in nobis bibere. Eisdem sermone de paichate, etiam Nazianzenus huius erroris accusat. Certe mysteria Catholicorum pedibus conculcare, & modis iniquitatis solui sunt.

De Vrbico apud Augustinum Epistol. 86. quid senserit, dubito. Augustini verba sunt. Dicit esse peripetecum, tanquam nesciens, & tunc in mensa Domini panis propositionis poni solere, & nunc se de agni immaculati corpore partem sumere.

Possit forte excusari quasi sanguini pendum quæ spectabili cæde effundebatur, diceret poculum suscepisse, in quo quidem sanguis verus, sed non visibili modo continebatur. Verum Augustinus corrigendum vel citorem, vel loquendi modum putat.

Messaliani Eucharistiam ex *τὸν αἶμα* ex indifferentibus, esse dicebant, eius perceptionem nec utilitatem, nec omissionem, habere culpam. Theodoret lib. 4. histor. c. 10.

§. 3. Iconoclastæ, ut est Act. 6. Nicenæ Synodice, in Eucharistia dicebant esse viuificæ carnis imaginem, non veritatem, id esse videtur ex Nestorianò dogmate, ut ex Cyrilli Anathem. 2. constat. Fuisse quosdam etiam Damasceni tempore constat, qui figuram corporis in Eucharistia esse dicebant.

Ridicula fuit Paulicianorum, seu Pauli Ioannitarum, seu Atinganorum hæresis tempore Constantini, qui Nepos Heraclii fuit. Christum cum diceret: *ἐσθ' ὃν ἡμεῖς*, comedite, verba, non panem, aut vinum, nec dum corpus suum dedisse, ita sola suis verba dabant. Euthymus auctor. Idem in Pagnopl. tit. vigesimo primo. Arme.

Armenios ait, in Sacramento negasse verum Christi corpus, sed esse in eo corpus diuinitatis; nam corpus in diuinitate mutatum esse imaginabantur. Vide Georg. Cedr. Anno 640. Sandi. hares. 132. Succes-
sant deinde alie pestes ex errorum barathro exhalatae, & mundum inficientes. Bogomil-
theri sub Alexio Commeno Eucharistiam in templis
demonum sacrificia esse blasphemabant. Euthy; Pa-
nopl. 13. Hoc illi de Missa proprie dicebant; alio-
qui Eucharistiam dicebant esse orationem domini-
cam. Auctor eorum Basilus medicus, Trinitatis ne-
gator; anthropomorphita, Iconoclasta. Mundum ab
angelis conditum; Michael em incarnatum dicebat;
resurrectionem negabat.

§. 4. Mahomedani, vt Atteroes testatur; Impios
Christianos dicebant, quod Deum suum comederent.
Saraceni, Iudæi; alii etiam rogare solebant, quantum
illud esset corpus, quod tor edentibus per tot secula
sufficeret?

§. 5. Ecclesiam Latinam turbauit primus Iohannes
Scorus, Anno circiter 886. damnatus est in Concilio
Vetlensi. ita Lanfrancus lib. de veritate corporis
& sanguinis in Eucharistia. Triterminus à Carolo Ma-
gno euocatus ait, fuisse Monachum Benedictinum;
Petrus discipulum; Græce doctum. Gaguinus lib. 5.
genilibus ab auditis confusum refert. Oecolam-
pad lib. 1; Epistol. Vadianus lib. 3. aphorismo. um Se-
dæ sue facit auctorem. Bellarm. lib. 1. cap. 1. de sa-
cram. Euchar. dub. e scripsisse affirmat. Eodem pen-
tempore Bertrami eandem Questionem mouit,
quem Paschasius Corbeensis Abbas confutauit. Scri-
psisse librum ad Carolum eo de argumento tradunt.
Verum Bertrami negant libri auctorem, nec desunt
rationes. Claudius de Sanctis existit, fraudem fa-
ctam; vt hæresis magni viri auctoritate redderetur
commendabilior. Iudicium eius ascribam. Eodem, in
quo resp. 2. de veritate Eucharistia. Tritemio autore, illo
seculo floruit Bertramus, sacra in literis & profana com-
mentatus presbyter & monachus. Tum editus est liber de Eucha-
ristia, quem nostri Bertramo ascribunt. Sed quo minus ei tri-
butum ab hisce ulla. Imprimis verum illum Bertrami to-
los quos septingentos nemo hæreses reprehendit, quasi male
scripsit: sed refertur in Catalogum scriptorum Ecclesiastico-
rum, vt vir non minus vita, quam doctrina, ingenio, & eloquio
legitimus & Catholicus; nec memoratur de Eucharistia quicquid
scripsisse. Deinde in controversia Berengariana Catholici Ber-
tramo proximi nihil tale quicquam ipsi imputant, vt faciunt
Scoti, quum Berengarius extolleret, & se imitari uellet, non
laudare de Bertramo, magis nominis viro, si quid illi de sua
hæresis potuisset acceptum ferre. Insuper tum Paschasius Cor-
beensis, qui etiam illo seculo vixit, suum scriptum opponat corru-
ptum libri, qui Bertrami dicebatur, vt ex collatione notum fiet;
prealibus Bertrami nomini non peperisset, ne quis tanti viri
auctoritate falleretur. Postremo hæc liber Bertrami excellentiam
& probitatem præsert, aut sapientiam, sed artem callidi & impu-
lentis hæretici, simulantis, se à Catholica fide non recedere, cu-
ius locutionibus vititur, cum tamen desinat in hæresin Berenga-
rianam, cui uiam fecit, ac tandem agnoscat sententiam, quam
introducitur recepta doctrina de Eucharistia repugnare. Sic enim
videtur: Hæc si probauerit Catholice dicta, fidei vestra meritis
deputate. Sin minus placuerit, id nostri a deputetur insipientia,
quæ, quod optauit, minus efficaciter explicare potuit. Indicat
per quos fuit, suam doctrinam ab Ecclesia non approbati, & re-
fatur se auctus scripsisse quasi non potueris simpliciter & a-
priorum. Itaque certum est, orationem disputationem de Trans-
substantiatione, ac Corporis Christi in Eucharistia veritate &
verba institutionis circa seculum Caroli Magni, & Caroli Cal-
ui, quem admodum cernitur ex Rabano Mauro, Paschasio Cor-
beensi; & tum ex illo libro, quem nunc Bertramo ascribunt,
tum Paschasius responderit. Sed credibile est, tum produsse An-
onymum cui auctor non fuerit ausus nomen apponere; ne scilicet
Adami Concen in Euang. Tom. I.

ad Ecclesia iudicium traheretur: sicut Berengarius, cum primi
innocentius vocatus est. Tandem vel nostra solum aate per Oeco-
lampadium, qui prior emisit hunc libellum, vel post Berengaria
tempora, à quibusdam moleculis Bertrami nomen fuit imposi-
tum; vt adulterino serui & hæretico maior consiliaretur au-
toritas.

Ex his constat Bertrami non fuisse, sed per fraudem
Bertramo tributum.

§. 6. Circa annum 1026. Leuthericus Archiepis-
copus Senonensis idem docere cepit; sed à Roberto
Gallie Rege pressus, cessauit. Verum primum clam,
deinde mortuo Roberto palam docere hæresin sacra-
mentariam incepit Berengarius. Monerat eum Ful-
bertus; Ad Imannus Episcopus Brixensis, sæpe da-
mnatus sæpe relapsus est, an. 1079. in concilio Rom.
verè conuersus hanc confessionem edidit:

Ego Berengarius corde credo & ore confiteor panem & vi-
num, quæ ponuntur in altari per mysterium Sacra orationis &
verba nostri Redemptoris substantialiter conuertere in veram &
propriam ac viuificam carnem & sanguinem Iesu Christi Do-
mini nostri; & post consecrationem esse verum Christi corpus;
quod natum est de Virgine, & quod pro salute mundi oblatum
in cruce pendit; & quod fidei ad dexteram Patris: & verum
sanguinem Christi, qui de latere eius effusus est; non tantum
per signum & virtutem Sacramenti, sed in proprietate natu-
rae, & veritate substantia, sicut in hoc Breui continetur; & ego
legi, & vos intelligi. Sic credo, nec contra hanc fidem vltius
doceo, sic me Deus adiuvet, & hæc sancta Dei Evangelia. An-
no 1088. morientis vox fuit: Hodie, in die apparitionis sue
apparebit mihi Dominus meus Iesus Christus, propter peniten-
tiam, vt spero ad gloriam, vel propter alios, vt timeo ad penam.
Non tamen illo reuocante errores, & moriente etiam
hæresis existit & est, i. d. Validus in Arlatensi Pro-
uincia erupit, grassante Petro de Brui per annos 20. Petrus de
Brui. Multos ille errores habuit; paruulos baptismo saluari
posse negauit, Ecclesias destruendas esse docebat, cru-
ces frangendas, deidenda sacrificia; orationes, elee-
mosynas, pro defunctis. Tatidem cum crucem Domi-
ni subiectis flammis exulisset, ipse quoque in rogam
inictus penas dedit. Petrus Venerab. Epist. l. 1.

§. 7. Abelardus eiusd. m. hæresis specus fuit; vt
est apud Bernard. Epist. 187. nec imineito, cum enim
negaret humanam à Christo carnem assumptam;
non potuit eius in Eucharistia veritatem agnoscere. Il-
lum tamen penitentem, & Catholicam in fide Cluniaci
mortuum tradit Petrus Abbas Cluniac. lib. 5. Epistol.
3. & 20.

Albigenses seu Albianos pro sanctis agnoscunt
Caluiniani anno 1176. in Ptoincia Tolosana conui-
ti sunt, Manichæorum hæresin instaurarunt. Eadem
fere Beguardi, cum suis Beguinis sectati sunt. Impuri-
tatis esse dicebant; ita ab altitudine suæ contempla-
tionis descendere, vt de Christi humanitate, aut sacra-
mento Eucharistia cogitationes susceperent. Nec
Græcia immunis fuit, refert Nicæta Chomart. l. 3. annal.
disputatum, an corpus Christi in Eucharistia esset in-
corruptibile, nata disputatio ex Aphthardocitis. Tan-
dem Flagellantes, Waldenses, Wicleffus, Hussus
prodire; quorum adhuc reliquæ in minutis Sectas
sparte supersunt.

QUESTIO V.

Quæ hæreticorum nostri temporis explanationes?

§. 1. IN Tabella spectandas exhibuit eas nobis re-
petitione l. c. 10. Claudius de Sanctis, Reue-
rendissimus Episcopus Eboricensis. Eam hic tibi Le-
ctor repræsentō. Sunt vero octoginta quatuor inter-
pretationes; quarum et si aliquæ aliquando in eundem
sensum incidere videntur; differentiam tamen ha-
bent ex sententia preferentium, etiam eorundem a-
ctorum.

etorum, dum à se ipsis dissident, & aliter atque aliter rem exprimere conantur.

1. *Hic est corpus meum.* quia Hebrei careant neutro genere.
Luther. in Capt. Babyl. & Bremenses notantur à Caluino inultima admonitione contra Westphal. & in Epito. Colloq. Mulbrunensis.
2. *Hoc est sanguis meus.*
Beza in annotat. in nouum Testam.
3. *Hic suus in hoc loco, est corpus meum.*
Biblia gallici Genevæ: & notantur ab Heidelbergensibus in Conform.
4. *In hac actione, non tamen in pane, est & exhibetur corpus meum.*
Bucerus in suis retractationibus Heildberg. in Conform. Caluinus locis citatis in Examine doctrinæ eius de cœna.
5. *Hac actio est meum corpus, id est, Societas sue communitatis sacramentum in corpore meo.*
Ioannes Alasco in Tractatu de Sacramentis.
6. *Corpus meum est hoc, nempe panis.*
Suenckfeldius citante Heshuffio, & Petrus Martyr in magno volum.
7. *Corpus meum est hoc, id est, cibis spiritalis: ut Ioan. 6. dicitur, Caro mea vere est cibus.*
Ioannes Langus Silesius in Comment. ad Apolog. 2. Iustini.
8. *Hic panis proprie, ac sine figura, est corpus meum.*
Luther. de Captiu. Babylonica. Heshuffius & Bremen. ut notatur in Iudicio Melanch. de cœna.
9. *Hic meus est panis.*
Anabaptista; citante Westphal. lib. Recta fides de cœna.
10. *In, cum, sub pane est corpus meum, ut pillula in ouo.*
Brenicius cum suæ vicis ministris in Syntagma contra Oecolamp.
11. *Cum pane est corpus meum.* Ut, cum, non sit præpositio sed aduerbium temporis, & significet corpus capi, quâdo capitur panis.
Wilhelmus Clebicius l. de cœna: & Brandenburgenses, ut habetur in disp. Heildberg. habita anno 1560.
12. *Est in pane, vel cum pane, corpus meum:* ut non intelligatur locus, aut tempus sed externum cœnæ subiectum, remotum à Christi corpore, quod in illo vel cum illo edi dicitur, non tanquam in illo existens, sed tanquàm obiectum cœnæ actionibus circa panem exercitis. Ioan. Matthæus Smalcaldensis lib. de cœna.
13. *Circa panem est corpus meum:* Ut aer circumfusus.
Suenckfeldius de duplici statu Christi. Notatur à Luthero in Confessione Eucharistiæ.
14. *Hoc est corpus meum:* in panis usu: seu quamdiu sumitur panis in eo est corpus meum.
Lutherani, & Bucerani in colloquio Wittembergensi & in Concordia anno 1536.
15. *Hoc est corpus meum speciali modo existens in pane ad edendum, cum alias aliq. sit.*
Brentiani in disput. contra Bullingerum & alios de omnipræsentia corporis Christi.
16. *Verbis mentis demonstratur corpus sicut panis digito sensibus:* ut propria & non figurata sit locutio, & tantum demonstretur corpus.
Matthias Illiricus ex Bucero lib. de fidei admonitione.
17. *Proferendo panem, dico me proferre corpus meum contentum in eo sine ulla figura:* sicut proferendo Barbam, dico hoc esse argentum.

Hoc est corpus meum, id est,

Hoc est corpus meum, id est,

- Wittenbergenses in colloq. Mulbrunensi.
Matthias Illiricus in demonstrat.
18. *Tantum demonstrat corpus meum, neg. significat panem esse corpus aut factum esse corpus meum.*
Wittenbergenses in colloq. Mulbrunensi, & Matthias Illiricus in Append.
 19. *In Eucharistia duabus rebus composita, scilicet summa demonstratur: ut in ferro ignito dici potest separatim, Hic est ignis, & hoc est ferrum sine figurata locutione.*
Matth. Illiric. in fidei admon. & in demonstr.
 20. *Hic cibus pane & corpore constans est corpus meum: ut sit propositio sacramentalis, & duas res simul coniunctas demonstrat.*
Matthias Illiricus in Appendice. Valentino Erytraeus in Fabulis Conf. fl. Augustanæ.
 21. *Hic panis est corpus meum:* ut non sit propositio naturalis & secundum proprietatem Logicam, sed naturalis, & familiaris Scripturæ, quâdâ vult significare res diversas inter se verè coniunctas.
 22. *Hoc est corpus meum:* non absolute & in actu primo, sed in actu secundo & in operatione & energia.
Seckius in Respons. de duabus naturis in Christo.
 23. *Hoc est corpus meum:* non in proprio subiecto, nec in panis subiecto & materia, sed in obiecto cœnæ & actionum eius.
Ioannes Matthæus Smalcaldensis libro de cœna.
Suenckfeldius citante Heshuffio.
 24. *Corpus hoc meum est:* ut dixit, destruit tempus hoc: quasi demonstrat corpus suum in naturali statu & subiecto.
Pontanus in Francia Antiqua citante Villagagione in lib. de Eucharistia.
 25. *Corpus meum est hoc,* quateus mente accumbit.
Carollad. in Dialog. de Eucharistia.
 26. *Hoc significat corpus meum.*
Cinglius in subsidio Eucharistiæ & alibi: & Beza contra Westphalum.
 27. *Hoc est mea humana natura.*
Cinglius in expositione rei Eucharistiæ.
 28. *Hoc est diuinitas, seu Spiritus qui vivificat.*
Cinglius in eadem expositione.
 29. *Hoc est mors & Passio mea.*
Cinglius in lib. 2. de institutione cœnæ.
 30. *Hoc est fidei corpus, seu fides de me.*
Cinglius lib. 2. d. Institutione cœnæ.
 31. *Hoc est commemoratio corporis mei.*
Cinglius in Responione ad Conf. Lutheri. Oecolampadius ad Theobaldum Bellicanum.
 32. *Hoc est Symbolicū corpus, sed figura veri corporis.*
Cinglius in Præfat. ad Regem Gallorum, & ad Principes Germaniæ.
Oecolampadius. De dignitate Eucharistiæ. Petrus Martyr in Tractatu de Eucharistia. Caluinus in consensu cum Tigutinis.
 33. *Hoc est tessera societatis Christianæ.*
Cinglius citante Bucero in Epistola ad Episcopum Erephordien. & Heildbergens. in Conform. cœnæ.
 34. *Hoc est corpus meum, quatenus pro vobis datur.*
Cinglius in quadam Epistola, & Oecolampadius ad Theobaldum Billicanum.

- Hoc est signum quod admonet vos, quomodo corpus Christi pro vobis traditum vos vivificet.
- Oecolampadius de dignitate Eucharistiæ.
- Hoc est Symbolum, quod testatur vos ab uno eodemque corpore esse redemptos.
- Oecolampadius ad Ecclesiasticas in Suevia.
- Hæc est protestatio & munuscorum beneficiorum.
- Bucerus in Apolog. de doctrina cenæ Domini.
- Hoc est corpus meum, quod do vobis animo edendum, sicut panem ore.
- Petrus Martyr in tract. de Eucharistia. Bucerus in cap. 26. Matthæi.
- Hoc est corpus meum panem.
- Campanus à Luthero notatus in Confess. de Eucharistia, & à Macione sumptat.
- Hoc est Symbolum sacrum gratia & redemptionis meæ quod post me vobis relinquitur.
- Bullingerus in cap. 10. prim. ad Corinth.
- Hoc est testimonium & obsequium corporis pro vobis tradit.
- Bullingerus in tractatu de Eccles. sacram.
- Hoc est mysticum corpus meum, seu ecclesiæ sanctorum redemptio meo corpore.
- Bulling. in tract. de Eccles. sacram. Caluin. in cap. 5. ad Eph. 1.
- Hoc sacramento significatur passio & mors mea, ac communio cum omnibus sanctis.
- Bulling. in tract. de Eccles. Sacram.
- Hæc cæna est tessera & arrabo corporis mei.
- Stancarus in Polonia & Transylvania, ut notat Staphylus de Lutheranorum concordia.
- Hoc est verbum meum cui credatis.
- Militi Anturpien. in libello de ruina Rom. ecclesiæ.
- Hic panis est Tessera nuda communitatis, & nudum testimonium participati corporis.
- Svenckfeldius ut citant Heidebergenses in conformit. cenæ.
- Hic panis est signum effusæ corporis mei & participationis in eo.
- Caluinista, & Heidebergenses in conformit.
- Hoc admonet vos de corpore Christi edendo per fidem.
- Silestorum confess. citata à Luthero in magna confess. de Eucharistia.
- Hic festus dies, seu ceremonia ista est commemoratio, seu gratiarum actio pro corpore meo passo.
- Vrbani Regius in Epistola Chigii ad ipsum.
- Accipite edite, quod pro vobis datur, est corpus meum.
- Notatur à Luthero in confess. de Eucharistia.
- Caluin. in 2. defensione contra Westphal.
- Hoc est corpus meum in divinitate transformatum.
- Svenckfeldius de duplici statu Christi, notante Luthero de confess. Eucharist. & Staphylo de Lutheranorum concord. De eodem notatur Seruetus à Beza.
- Hæc est societas vobis gratuito delata, vis & usus illius in meo corpore.
- Ioannes Alasco in tractatu de Eccles. Sacram.
- Hæc est communio in meo corpore, non iuxta substantiam suam naturalem, sed iuxta meritum passionis meæ & mortis, ac gloriam admirandæ resurrectionis.
- Ioann. Alasco apud Melanchth. in iudicio de cenæ Domini.
- Hæc est qualitas mei corporis vobis delata à quibus substantiam accepi.
- Idem Ioann. Alasco in tract. de Eccl. Sacram.

Hoc est corpus meum, id est

- Hæc est cæna instituta forma, ceremonia, ipsa externa actio.
- Ibidem.
- Hæc est visibilis extrema mea voluntatis contestatio.
- Ibidem.
- Hæc tota cæna actio, symbolum est non tantum corporis & sanguinis, sed mortis & effusionis quæ facta est pro vobis.
- Viretus libro 7. de Sacram. cap. 9.
- Hoc est corpus meum, si fides adsit.
- Hypothetici nominati ab univ. cordio in iudicium Melanchth. de cenæ.
- Hæc est participatio corporis mei si fides adsit: sin minus oblatio quæ recusat ab indignis.
- Passim Caluinus & Caluinista.
- Hoc est Testamentum in corpore meo.
- Heidebergens. in conformit. & Calu. sæpe.
- Hoc est corpus meum in celo positum tam distans à pane & à vobis, quam celum à terrâ.
- Caluin. in Heshuls. & Beza in declam. Pissiaci habita, atque alibi.
- Hic est canalis spiritus sancti, per quem quicquid est Christus ad nos descendit.
- Caluin. lib. 4. Instit. cap. 17. num. 11.
- Hic est canalis corporis mei.
- Bucerus ad Epist. Erophord.
- Hæc caro est canalis vitæ.
- Caluin. lib. 4. Instit. cap. 17. num. 9. & in cap. 6. Ioannis.
- Hic panis est instrumentum, quo Christus nobis suum corpus distribuit.
- Caluin. lib. de cenæ.
- Hæc est virtus & gratia spiritalis meæ.
- Caluin. in cap. 26. Matth. Pauperes semper habebitis vobiscum.
- Hoc est abstractum quid à substantia corporis mei.
- Caluin. in ratione in eundem concordia.
- Hic panis est corpus meum, sacramentali locutione & coniunctione per metonymiam signi & signati.
- Caluinus & Beza in Heshulium.
- Hic panis est symbolum defluentis qualitatibus & virtutibus à corpore meo, quæ in cenæ per fidem extra panem recipitur.
- Et recidunt omnes Caluinista Catholicorum argumentis oppressi.
- Liber Anonymus sub persona veri Catholici editus 1572.
- Hoc est corpus meum, visibile sacramentum corporis invisibilis: seu, hæc est visibilis species panis, sacramentum invisibilis corporis.
- Tanquam ex magistro sententiarum citat falso libellus ille anonymus.
- Hoc est verissimum corpus Christi ut verba sonant.
- Caluin. lib. 4. Instit. cap. 17. num. 3. & in cap. 11. prioris ad Corinth.
- Hoc est corpus meum ibi ubi est panis.
- Caluin. lib. 4. Instit. cap. 17. num. 10.
- Hoc est Symbolum, quo verba corporis mei communicatio exhibetur fidelibus.
- Bucerus ad amicum quendam. Bulling. in cap. 10. ad Corinth. Caluinus lib. de cenæ: in confessione cum Tigurnis.
- Hoc Symbolum est, & refectio, quæ spiritalis gratias figurat.
- Caluin. in Catechismo.
- Est obsequium seu confirmatio gratia in receptæ.
- Caluinus lib. 4. Instit. cap. 14.
- In hac cenæ quatenus est celestis actio, & non quatenus est externa & terrestris, est corpus meum.
- Caluin. in Heshuls. Heideberg. in conformitate, & Beza in Apolog. ad examen doctrinæ Caluinianæ de cenæ.

77. Hoc est symbolum promissionis meae de carne mea.
Calvinus in ratione iuendae concordiae.
78. Hoc est substantia corporis cum gratia, energia, & efficacia inseparabili.
Vt energiam dicti apud vnicordium in iudicium Melandth.
79. Hoc est communicatio, seu participatio corporis: quasi per Apostolum sermo Christi explicetur.
Beza contra Heshuls.
80. Hoc vñio cum tota persona Christi: Vt corpus significet quicquid est Christus.
Beza in solut. 17. contra Illyricum.
81. Adest corpus meum spiritali presentia & participatione.
Calvinus lib. 4. Instit. cap. 17. num. 18. & in cap. 4. ad Ephes.
82. Hoc est corpus meum sine diuinitate & sanguine.
Post Nestorium omnes nostrae etatis negantes concomitantiam naturarum in sacramento; ne admittant communionem sub vna specie; & adorationem in sacramento.
- Calvinus lib. 4. Institut. cap. 17. num. 37.
83. Hoc est corpus meum sub ratione immolationis; siue, hac est communicatio passionis & immolationis meae.
Carol. Molinaeus in Annotat. ad suam Harmoniam.
84. ierest, siue sit corpus, siue non sit: nam articulus fidei, nec de eo est gloria.
- Citat de busdam Lutherus in Confess. Eucharistiae: eoque inclinat Melandth. & via prona ad Alcoranum ait Staphylus de Lutheranorum concordia.

Hoc est corpus meum, id est,

QVÆSTIO VI.

Quomodo contemnant Calviniani & omnes sacramentarij verba institutionis?

§. 1. **D**emonstrauimus eorum in verbis explicandis malitiosam ruditatem; calliditatem; argutias; nec omnia tamen attulit Claudius, nec exposuit, nec operat. Brevis tabella tam multiplices errores non capit, volumine opus est. Imo illa ipsa quæ refert, asperius & absurdius ab illis dicuntur. V. 9. num. 30. ex Zwinglio citat: Hoc est corpus meum, id est, fides de me. Zwinglius vero non hoc modo dicit, tract. 2. de instit. cenæ. Sed hæc eius verba sunt: *Panis & caro cuius meminit Christus, nihil aliud est, quam fides.* Sic de aliis quibusdam sentiendum est, exempla pauca producam. Calvinus instit. de cenæ, §. 33. *Ipsa caro Christi in mysterio cenæ; non minus spiritalis res est; quam fides æternæ.* Cinglius Epistola ad Lutherum: *Sic nostra quoque commemoratio corporis dici consuevit, non quod solennis hac festiuitas vel panis, qui in hac frangitur, Christi corpus reuera sit; sed quod corporis & mortis Christi memoria celebratur.* A. Martyr disputat. Oxoniensi: *Hoc est corpus meum pro vobis tradendum: si fide & spiritaliter à vobis manducatur, est pro pane, vel instar panis, ad vos nutriendos & sustentandos.* Cinglius de vera & falsi religion. nos non nitimur sub Christi verbis; Hoc est corpus meum. Beza lib. 2. quæst. pag. 121. *Hic panis est sacramentaliter corpus meum; Beza lib. 2. quæst. pag. 121. Hic panis est sacramentaliter instrumentum, nostra cum Christi corpore societas.* Ioannes Leonardus in gladio velsatili fol. 81. *Hoc, Quæstacola, seu hæc res, est corpus, quod relinquo vobis loco rei inuisibilis corporis mei.* Ioannes Leonardus. *Hoc est corpus meum, id est, in hoc signo & sacramento panis est verum meum*

corpus, quod non erit vltimus, sicut est nunc visibile. Ioannes à Laco tractatione de Sacramentis, *Hæc est communio; & societas mei corporis; societas quidem passiva non actiua.* Epist. ad regem Polon. Ioannes à Laco tractat. de sacrament. Ecclesiæ. *Hoc est corpus meum; id est, hæc est extrema voluntatis meae contestatio.* Heimmig; est obsequium; quo filius Dei suam beneficiam obsequatur. Carolstad. in Dialog. ad 1525. 2870 est hoc corpus meum, 2870 istud est corpus meum. Musculus in locis commun. ad corpus quod sedebat in mensa; refert Calvinus in Corinths. 11. vocat insulsum commentum. Cinglius de vera & falsi relig. corpus meum hoc est ecclesiæ. Cinglius ad Epistol. Pomerani; *Hoc est corpus meum, id est; passio tolerata in corpore meo.* Bucerius in apologet. Hæc est præstatio & memoriaculum beneficiorum Dei. Bullingerus in 1502. *Hoc est corpus meum non naturale sed mysticum & spirituale; per hoc tamen non intelligit ecclesiæ.* Lanaterus in historia sacramentaria; In verbis, *Hoc est corpus meum;* pronomen, *Hoc;* accipiendum pro demonstratione spirituali, per quam fidelium mentes ab externo loco ad Christum, qui in celis est perducantur. Abdias Liberius. *Hoc est corpus meum; perinde est, ac si sponsus abiens; daretur huius sponsæ & dicit; Hoc est sponsus tuus;* Iosephinus Cureus. *Hoc est corpus meum, id est, ista mentatione significor meritum remissionis peccatorum ad te pertinere.* Et, *Hic est calix; &c. reficor, te socium esse fidei mei.* Candidus lib. de cenæ Domini. *Hoc est corpus meum, cuius quod ita ordinari sed quia vos creditis.* Breuenses, *Hoc est corpus meum equivoce.* Ita Pezelius; Stutimms contra Otiandrum, *Hoc est corpus meum.* Hæc est substantialis & vniuersa gratia, seu Evangelica gratia, vis & virtus. Neuerius Wismatiensis, *Hoc est corpus meum non proprium, sed illud quod est in sacramentis;* apud Lauatrum. alius etiam mid docet. Hist. sacram. pag. 43. *Auctori diallaetici. Hoc est corpus meum improprium, caligine diuinum, non corporale sed spiritale.*

Hæc tanta est in paucis verbis expositionum diuersitas. Necessè est enim, vt qui à veritatis vnitatis discederant, in diuersissimos errores labantur.

§. 2. Postquam verò argutiae eos defecerunt, in aspectum institutionis contemptum prorumpere non verentur, & impiam virulentiam audacter euomunt, *resistantes uerbum, perfringentes fontem;* & Cleome-neum illud viupantes, *obvolutum & in noue; Regem & dperæ, compendiosa res improbas;* virtus lenia & tarda. Nedum ergo cum soluere non possunt, gladio secant. Casparus Swenickfeldius fanaticorum antistes exclamat; *Remoue ex oculis meis verba ista, accipite & comedite, Hoc est corpus meum.* Martyr contra Brentium dialogo; pag. 137. *Mihi vos; inquit, semper mihi visi estis minus, quam par est; sapere, cum pro dogmate agitis falsi ac inutili sic laboratis; nec pro eo tuendo quicquam habetis nisi Christi & phræ; Christi effatum; seu dictum.* Quasi vero dictum æternæ sapientiae satis non sit; vt in eo sustinamus. Zwinglius de vera & falsi religione vocat commentum argutum quod solis Christi verbis consistit. Anno 1560. cum Bremæ Calvinistæ & Lutherani in vetero nobilissima urbis colliderentur, cuius conflictus finis fuit; vt Lutherani pellerentur, Daniel Baren consil. *Quid vos Lutherani, inquit, habetis nisi tria infirma verba: quibus probatis verum corpus & sanguinem suum in cenâ Christum nobis dare?* Neustadiani in Syn. Ephes. per ironiam vocant. *Verba, verba, verba.* Calvinus contra Westphalam vocat, stultam iactantiam. Danæus contra Selneceerum valde exagitat eos, qui duobus in verbis sententiæ suæ fundamentum collocant, pag. 103. Bernardinus Ochinus contra Westph. *Fieri posse, ait, vt cum Christus dixit: Hoc est corpus meum; dicere voluerit: Hic panis significat corpus meum.* Martyr clamat; non verborum struem, sed Christi consilium spirituum esse.

QVÆ

QVÆSTIO VII.

Quid est, Hoc?

CRACE est τὸ ἐν τῷ κύπελλῳ. Hoc est corpus meum. Varias interpretationes in tabella videre licet. Andreas Carolstadius anno 1525. Hic pronomen ait, quo suum corpus in mensa accubens Christus demonstrat. [Hic versus: Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur, plena & perfecta est sententia, quam alias in euangelis, quamquam aliis verbis Dominus posuit, ubi nullam de sacramentis fecit mentionem, Matth. 16. Ioann. 3. & 6. Nam pronomen, Hoc, habet magnum H. maiuscula autem littera indicat initium nouæ sententiæ: est itaque hoc verus inferus sermone de cœna Domini, vt aliquid solet interponi, quod præfati sermone inferat, & tamen per se sermo est perfectus. Bonum esset si interpretes græcum pronomen τὸ reliquissent, & latino sermone permiscuissent, & si ita legeretur: τὸ est hoc corpus meum, &c. germanice Tuto, Ist der ich mein / der für euch gegeben wird: Tum vtique homines cogitarent, quid vocula τὸ sibi vellent. τὸ, est græcum pronomen, indicans nomen neutrum: iam vero vocabulum ἀέρας, latine panis, germanice Brodt, est masculinum ideoque pronomen τὸ ei adiungi non potest, nec consistit illorum opinio, qui dicunt panem esse corpus Christi. Nam id non testatur græcus sermo, vt nec in latina lingua recte dicitur: istud panis est corpus meum, siue in Theutonico sermone der Brodt ist mein Leib. Ego semper sic sensi, Christum demonstrato suo corpore dixisse: Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur. Nam Christus non demonstrat panem: Non enim dicit, hic panis est corpus meum. Qui autem dicunt, panem esse corpus Christi, ex seueris loquuntur mentientes. Hæc oratio: Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur, est conclusa punctis: habet puncta in initio, & fine, quibus indicatur hunc versum: Hoc est corpus meum, non esse conexum cum præcedentibus, sed per se esse distinctum sermonem, ideo necesse habeo fateri, Christum dicendo: Hoc est corpus meum, &c. corpus suum non panem demonstrasse.] Hæc sæpe & multis locis inculcat Carolstadius, & nonnullis allicet, aliquando etiam ad locum applicat.

Verum ridicula est illa demonstratio, nec est coniectura, vt si dicat. Accipite, & comedite, hic sedet corpus meum. Bibite, hic enim est sanguis in meo corpore, quod vobis affidet, nec veterum vlli hoc in mentem venit, adde quod τὸ, & Syrum ܐܢܢ Hanau, non est loci. Deinde cum ait: Hic calix nouum testamenti est in meo sanguine, in illis verbis τὸ demonstrat id, quod manu Dominus gestabat, non autem sanguinem, vt venis continebatur: ait enim τὸ τὸ αἷμα. Hic calix, pari igitur modo de corpore sentiendum. Denique Apostolus institutionis historiam referens, 1. Corinth. 11. 23. 24. 25. non potest sic intelligi. Quocirca Musculus locis comm. de cœna, multa Carolstadium oppugnat. Sic Danaus, Heidelberg. Caluinus in 1. Cor. c. 11. insulsum commentum appellat. Beza in dial. ineptum dogma vocat, alii Carolstadium trionem fuisse causantur, qui quæ arma cuiuslibet parti conueniant, ignorauerit, à Zwinglio ceterisque in multis dissensit.

§. 2. Multo magis à vero abhorret eorum opinio, qui pro vocabulo Hoc, τὸ, totam actionem significant volunt, vt Ioannes à Lasco tractatu de sacramentis. Velut Ioachimius Cureus, ista manducatione tibi remissa peccata. Nam cum dicitur: hic est calix noui testamenti in meo sanguine, non potest actio-

nem aut testificationem significare, sed ipsum calicem, parigitur in primis verbis est ratio. Deinde tota illa actio varia continet, Benedictionem, actionem gratiarum, panis & calicis in manus acceptionem, imperiū iubentis accipere, comedere, bibere, obedientiam Apostolorum ista facientium. Non autem nisi stolidissime fingi potest sentiri esse. Hæc omnia sunt corpus meum; neque enim proprie, quod omnes concedunt, neque tropice sunt corpus Christi, nec enim verbum concionale, vt isti vocant, neque acceptio, neque manducatio est corpus Christi, at nec symbolum est corporis, vt de calice taceam qui non nisi stolidissime vocari potest tota hæc actio, itaque hanc etiam expositionem refugiunt plerique, tanquam inutilem, nec suæ causæ conuenientem.

§. 3. Inuertunt alii propositionem: vt dicant particulam: Hoc, τὸ, esse prædicatum. Corpus meum est hoc, seu corpus meum est hoc, quod manibus teneo. Illi autem per pronomen hoc intelligunt panem. Vt sit sensus tandem. Corpus meum est panis. Hi pari modo ad difficultatem fugiendam, sequentia verbainuertant, num saue necesse est: Sanguis meus est calix, &c. Quamuis autem tem pro libidine verba fingant, & resingant, non tamen efficiunt, vt aut sensus eorum consistat, aut veritatem opprimant. Nam propositiones singulares vt cumque inuertantur, vim tamen suæ affirmationis retinent, & vt dialectici docent: Conuertuntur. Si enim Bucephalus est hoc animal, etiam Hoc animal est Bucephalus. Et si τὸ σῶμα χριστοῦ ἐστὶ τὸ τῶτο, si corpus Christi est hoc, & τὸ τῶτο ἐστὶ τὸ σῶμα χριστοῦ. Etiam hoc est corpus Christi. Sine profectu igitur, pestilenti se labore conterunt, qui verbo inuersione testamentum Domini irritum facere conantur.

Langi ista fuit ex Cratoaldo deliratio, ex ignorantia Grammaticæ orta. Quia namque τὸ σῶμα dicitur; existimauit homo imperitus σῶμα propositionis subiectum esse, τὸ prædicatum. Subiecto enim, non prædicato addi articulum. Verum ad certam demonstrationem ac Emphasin articulus frequenter prædicato apponitur. Matth. 5. υἱαῖς ἐστὶ τὸ φῶς, vos estis illa lux. Imo plane similis est locutio cap. 3. 17. οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου, ὁ ἀγαπητός. Hic est filius meus dilectus. & c. 11. 3. σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος. Tu es ille veniens? vel, venturus? & cap. 16. 20. οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, Hic est sermonem audiens. & versu 22. & 23. & cap. 18. 4. οὗτός ἐστιν ὁ μέγας. Hic maior est. Infinita talia sunt, & apud sacros & profanos auctores. Nihil porro attinebat vim corporis sui explicare, sed tantum panis, nam vt Calviniani existimant, tantum panem non corpus dedit.

§. 4. Multi Lutheranorum Hoc interpretantur esse subiectum, & designare panem, sensum esse. Hic panis proprie ac sine figura est corpus meum. Lutherus, Heshusius, alii. In, cum, sub, circa panem, vt in bursa aurum, vt in tabula sententiæ recensite sunt. Hæc Lutheranorum imprudens expositio, Calvinismum peperit. Nam scriptura nullo loco dicit: esse in pane corpus suum, nusquam panem esse corpus, quod si diceret: non posset proprie intelligi, cum reuera panis non sit proprie, verè, realiter, substantialiter corpus Christi. Ita Carolstadius, Zwinglius, & postremo in controuersia eucharistica Pareus. Bonam enim causam pessime pugnando produnt. Belarmin. lib. 1. c. 10. Nec adiectiue, nec substantiue de pane dici posse probat, si enim adiectiue; dicendum est τὸ, nempe ἀέρας, & si substantiue eodem modo; nam discipuli panem videbant, nec dicere soleamus, si panem manu ostendamus: Hoc est corpus meum, sed, hic panis est corpus meum. Si panis & vinum manent, debuit & illa promittere, sicut in baptismo de aqua.

Quia

the generalis in omnibus affirmationibus omnino, in quibus vnus rei duæ animi conceptiones esse intelligendæ sunt. Quod euidentissimum est in illis propositionibus, in quibus definitio dicitur de definito. Homo est animal rationale. Non alia res homo, alia animal rationale. Sed vnus tamen rei duæ vt vocantur conceptus formales. Hac igitur in re nulla est difficultas, quæ non omnibus propositionibus sit communis.

7. Superest illud quod obiciunt. Cum diceret Christus: Hoc est, nondum erat in manu corpus, ergo erat panis, ergo sensus erat: Panis est corpus meum. Hoc Lutherus viget: & panem proprie ait esse corpus Christi. De captiuitate Babylonica. [Crede fitur non modo corpus Christi esse in pane, sed panem esse corpus Christi, sic enim me tenebant verba, vbi dicit, Accipit panem, gratias agens fregit & dixit, Manducate: (Hoc) id est, hic panis quem accipitis, est corpus meum: Et Paulus: nonne panis quem sumpsimus participatio corporis Christi est? Non dicit, in pane est, sed ipse panis est participatio corporis Christi. Quod autem in græco & latino pronomen ad corpus refertur, ita sit similitudo generis: sed in Hebræo, vbi neutrum genus non est, refertur ad panem: vt sic licet dicitur: Hic est corpus meum: quod & ipse vsus loquendi, & sensus communis probat subiectionem sciendi demonstrationem panis, & non corporis, dum dicit: Hoc est corpus meum. Inscriptum etiam librum de deificatione vtriusque verborum eorum, & ait: Hæc eo scribo, vt noster habeant, quid respondeant Sacramentalis traditioni interrogantibus, vbi sit scriptum in sacris literis, quod panis sit corpus Christi, simulant hæc simplicitatem, ac si nūquam legissent. In libro vero contra caelestes prophetas ita concludit: Cum nullus fidei articulus nos hanc partem culam excipere & eximere cogat, aut quo minus panis sit Christi corpus impediatur, verba simplicitate accipienda sunt vt sonant, & nequaquam immutantur. Nondumque panem esse Christi corpus.]

Hinc & illa monstra de corpore, de corpore, de corpore, de corpore. Bredisch / Fleischbrod / Weibstut / Blut. Item. Que Tigu in, P. reus, præcipue Heidelbergenesis in certamine contra Wirtenburgeneses, & nominatim Eberam, Selneccerum, Brentium, Smidelinum, auctores syntagmatis magna cum insultatione, & iniuria produciunt.

Ab hac itaque interpretatione Bucerus, Illyricus, alii abhorrent Lutherani. Imprimis Wirtemburgeneses. Qui in pane aiunt esse, prolatis vasculis aiunt, hoc est vinum, canis; hic est insens. Ita panem & corpus Christi simul adesse pronunciant.

Porro quam mouent difficultatem omnibus propositionibus efficientibus communis est. Statuamus enim Christum cum in nuptiis ex aqua vinum faceret, remansit hydria, & dixit, Hoc est vinum. Potuit sine dubio hoc facere, vera etiam esset propositio. Nam tunc vinum erat. Nam Deus qui verbo mundum condidit, res creatas verbo etiam omnipotente mutare a se in alias potuit. Formauit Deus hominem de limo terræ, Gen. 2. 7. Formauit, aut certe formare potuit sine mora, sine morum & temporum successione, momento deus est indiuisibilis. Si igitur limum tenens, diceret, Hoc est homo, & illis verbis efficaciter operantibus hominem in fine prolationis faceret, nõ esset magis quærendum, quomodo pronomen hoc demonstraret hominem. Nam propositionum veritas ipsarum efficientia constituitur, & quod ipsa propositione fit, designatur. Verba Maldonati grauilissimi corporis adducam. In eiusmodi propositionibus quæ præterea sunt & effaceret hæc pronomina demonstrare solere, id quod nondum est, sed per ipsam orationem fit, eaq. finita erit.

Cum Deus ex limo terra hominem finxit recte verè, dicere potuisset, sumpto in manus limo, hic est homo, sicut Christus dixit, Hoc est corpus meum, & cum ex costa mulierem fabricauit, sumpta costa dicere potuisset, hoc est mulier, quamuis cum pronunciasset pronomen hæc, nondum fuisset mulier, nec significasset, si ita locutus fuisset, limum esse hominem, & costam mulierem, sed limum in hominem, & costam in mulierem conuersti. Ita cum Christus dicit accepto pane, hoc est corpus meum, quamuis eius corpus nondum illic esset: tamen quia statim futurum erat, illud eo pronomine demonstrat, nec significat panem quem accipit esse corpus suum, sed mutari in corpus suum quemadmodum si in Cana Galilee, cum aquam in vinum mutauit, ostensa aqua dixisset, hoc est vinum, nunc illud, Hoc, aquam, sed vinum ostenderet; nec sensus esset aquam esse vinum, aut vinum significare, sed illo verbo in vinum esse conuersum. Quod exemplum eo magis est ad rem, de qua agimus accommodatum quod ex alio simili Christi factum sumptum sit & quod eo veteres auctores ad probandam, explicandamque huius sacramenti fidem vsi fuerint, vt Cyrillus Hierosol. Cat. ch. 4. Mystagogica.

Nec solus Maldonatus est, sed D. Th. 3. p. q. 78. ar. 5. Hæc locutio habet virtutem sacramentalis conuersionis panis in corpus Christi. Et ideo comparatur ad alias locutiones, quæ habent solum vim significatiuam & non sacramentalem, sicut comparatur conceptio intellectus practici, quæ est factiva rei conceptioni intellectus nostri speculatiui, quæ est accepta à rebus: nam voces sunt signa intellectus, secundum philosophum Iohannem. Et ideo sicut conceptio intellectus practici non præsupponit rem conceptam, sed facit eam; ita veritas huius locutionis non præsupponit rem significatam sed facit eam, sicut enim se habet verbum Dei ad res factas per verbum: Hoc autem conuersio non fit successiue, sed instanti: sicut dictum est. Et ideo oportet quidem intelligere prædictam locutionem secundum vltimum instantem prolationis verborum: non tamen ita quod præsupponatur ex parte subiecti id quod est terminus conuersionis, scilicet quod corpus Christi, sit corpus Christi; neg. etiam illud, quod fuit ante conuersionem, scilicet panis: sed id quod communiter se habet, quantum ad virtutem, scilicet contentum in generali subiectu spiritibus. Non enim faciunt hæc verba, quod corpus Christi, sit corpus Christi, neg. quod panis sit corpus Christi; sed quod contentum sub his speciebus, quod prius erat panis, sit corpus Christi. Et ideo significanter non dicit Dominus, Hic panis est corpus meum, quod esset secundum intellectum, secunda opinio: neg. hoc corpus meum est corpus meum, quod esset secundum intellectum tertie opinionis, sed in generali, hoc est corpus meum, nullo nomine appposito à parte subiecti: sed solo pronomine quod significat substantiam in communi, sine qualitate, id est forma determinata.

Multis hæc exponit Soarez disput. 58. sect. 7. & refert sententiam variorum, qui omnes tamen realem corporis præsentiam tuentur, quamuis nonnulli, qui cum hæreticis non litigabant, locuti sint securius. Bonauent. d. 8. p. 2. Ocham in 3. d. 4. Holcot quæst. 3. Particulæ Hoc indicari panem, sed, est interpretantur, transit in corpus. Quod instanti fiat, alii veteres, significari notā demonstrationis panem, non vt est panis in se, sed vt conuersus in termino prolationis in corpus Christi, atque ita est, quidem vt visum est nonnullis identica propositio, sed reuera non est, sensus enim est. Hoc conuersum in corpus Christi, est corpus Christi. Nec illi Ocham, & Maior dum aiunt, posse per Hoc intelligi corpus in sua specie, & indicari esse iam in sacramento, seu sub speciebus, fauent Calvinianis, sed veritatem præsentie tenuerunt, modum exponendi alienum secuti sunt. Imo alium illi iidem sensum protulerunt, vt Maior d. 8. quæst. vnicæ. Nempe hoc quod significatur his accidentibus est corpus meum, seu potius: Hoc significare corpus Christi, prout est sub accidentibus in termino prolationis verborum. Alens quæst. 43. membr. 3. art. 2. Marfil. in 4. quæst. 6. art. 4. Gabriel lect. 48. & 52. in canon. Richard. d. 8. art. 3. Verum illi reale, & sub-

Multa ex-
positiones.

Non omnia
distincta.

& substantiale Christi corpus agnoscunt. Et dicunt: Hoc in quod conuerterit panis est corpus Christi in fine prolationis. Argumento illi firmo videntur. Nam in propositionibus praeiudicis, & reuera effectricibus, pronomen quod subiecti locum tenet demonstrat praeiudicatum, ut supra exemplo ostendi. Si ex aqua fiat vinum, hoc eclogio: Hoc est vinum, necessario indicat pronomen id quod factum est. Imo si manu circulum ducas, & eo momento dicas: Hic est circulus, particula hic circulum designat. In his enim significatio non absoluitur nisi in termino integro propositionis. Habet enim necessariam recipiendationem cum praedicato, sine quo intelligi non potest. Quod veritatem esse in communi sermone videmus. Si enim pingere viderem quempiam in tabula figuram, cuius ductus non viderem, audirentque dicentem: Hoc est, manet suspensa mens audientis: at si absolveret, & dicat: Hoc est Ioseph, iam plene intelligo id quod pronominis nota indicabatur. Nec est identica, quia prior conceptus confusus erat, alter vero distinctior, ut supra ostendi. Sensui etiam satis res demonstratur: quia in fine propositionis res exhibetur, quamvis id necessarium non sit. Optime tamen illi rem exposuerunt, qui nota demonstratrice signari aiont, rem communem, non reipsa communem, sed secundum rationem seu conceptum, ut supra exposui in Petro à longe viso, nec cognito, nisi quod sit homo, ita enim sub communi conceptu hominis apprehenditur, quod si ita longe absit, non necan homo, nec an animal aut corpus sit, sed an vmbra, aut spectrum, alius vero eum sciens esse Petrum, diceret. Hic est Petrus, hoc est, id quod vos communi ratione apprehenditis, est Petrus. Verbi gratia, Apostoli vident Christum super mare ambulantiem, & timore exclamant: putabant enim spectrum esse. Si quis diceret, videris est videri. Vel etiam: Hic, vel hoc est Dominus, non est dubium, quin non sit identica propositio, sed id quod alio modo apprehenderunt, dicere esse Dominum. Nec dicit, hoc spectrum est Dominus, blasphemiam est enim propositio, sed hoc quod vobis videtur spectrum, est Dominus.

Hæc est expositio præceptorum Theologorum veterum, etiam Bellarmini, & Suarez, loco citato. Eius verba ascribere lectori non inutile erit, multa enim Pareus in sua controversia in hac contra Scholasticos attulit. Ita sentit, inquit, Guidmund lib. 2. de hoc mysterio in fine, & videtur esse sententia D. Th. hic art. 5. & in 4. d. 8. q. 2. art. 1. ad 1. quæst. 4. ad 1. Scoti q. 2. art. 3. Durand q. 2. ad 1. Capreol art. 3. ad 1. Scoti contra primam concl. & ad argumeta contra 5. conclus. Palud. q. 3. & aliorum ibi. Ancon. 3. parte. tit. 13. c. 5. d. 4. & Ferrar. 4. contra gentes c. 63. Caiet. tom. 2. opus. Tractat. 2. c. 7. Iansenius c. 131. Concord. Soto. d. 11. q. 1. art. 5. Altiador. lib. 4. tract. 5. c. 2. Regid. Theore. 4. 2. Victor in summa. num. 75. Beda. in a. q. 19. art. 5. & eandem sequitur Bellarmin. lib. 1. de Eucharistia c. 11. & Rihar. & multi alij ex autoribus citatis in præcedente sententia non multum ab hac discrepant. Fundamentum huius sententiae est quia iuxta hanc explicationem, & veritas illius propositionis est facillima, & accommodatissima proprie significationi verborum, & valde apta ad explicandam conuerfionem, quæ per hæc verba significatur & efficitur. Explico singula, quia pronomen (hoc) substantiue sumptum, demonstrat substantiam, quæ mediis accidentibus sensibus obijciatur. Ut constat ex v. uocis, in illis autem verbis Christi, pronomen (hoc) substantiue sumitur cum locum habeat integri subiecti in propositione illa: ergo designat seu demonstrat in confuso eas sive substantiam contentam sub illis speciebus. Dixerat enim hanc non posse accommodari forma calicis, ubi pronomen n. v. substantiam non, sed adiectiue sumitur cum dicitur. Hic calix novum testamentum est. Respondetur apud Mattheum & Marcum in textu graeco non legi. Hic est, sed, hoc est sanguis meus novi testamenti, & ita

fuisse vertendum censet Iansenius c. 131. Concord. & ubi Cyprian. Epist. 63. ita legentem. Refertur etiam Iustinus Martyr, apol. 2. in fine: Latius tamen interpretatur, vulgatus in sacculino verit, hic est, & ita legunt antiqui patres omnes, & vniuersa Ecclesia, ut videre licet in omnibus liturgiis quæ in 4. Biblioth. referuntur & apud Cyprian. & Iust. citati loca, ita etiam habent emendatores codices. Et potest reddere eandem sensum: nam etiam pronomen masculinum generis pluralis substantiue accipi, ut apud Mattheum. 17. Hic est filius meus dilectus, & Exod. 16. Vbi interrogantibus hebreis. Quis est hoc? Respondit Moyses, Hic est panis qui de celo descendit. Quia hæc adiectiue interpretetur, subintelligendo aliquid, perinde ac hic homo, vel hic civis eodem modo interpretatur, nos huius forma, ut cum dicitur, hic est sanguis substantiue interpretatur, hic panis, vel hic calix, sicut expressum habent Lucæ & Paulus. Et eadem ratione in forma panis subintelligi potest cum dicitur, hoc est corpus, hoc edulium, vel hoc ens contentum sub his speciebus, & ita red idem sensus, quem hæc aporia & ratio facilius intendunt, quia semper subintelligitur demonstrari aliquid sub ratione communi ipsi panis & corpori Christi, vnde ac sanguini nimirum, sub ratione cuiuslibet potus, calicis calicis, vel entis sub his speciebus contenti. Deinde videtur, hanc interpretationem esse accommodatam proprie significationi verborum: quia & pronomen hoc, statim ac præteritur, demonstrat id quod præsens est sensibus: ergo demonstrat contentum sub his accidentibus, quæ præsupponuntur, & præteritur sensibus, & demonstrat illud sub ratione cuiuslibet potus contenti sub speciebus, quæ ratio tunc etiam præsupponitur, & ita licet non in eadem re individua & materiali, quæ permanet in termino prolationis, verborum: propositio tamen vera ac propria, quia non designatur hac res materialis, sed propria ratione, sed simpliciter aut formaliter sub ratione contenti sub speciebus, quod in fine prolationis est corpus Christi. Dixerat videtur pronomen (hoc) designare substantiam, quæ tunc est sub accidentibus quando ipsam præsentat: quia illa est tunc præsens, & pronomen (hoc) demonstrat rem præsentem, imo proprie videtur demonstrare hoc sensibile, in quo includitur substantia, quatenus vniuersum contentum cum accidentibus componit. Et arguitur difficultas, quia pronomen (hoc) ex propria impositione tantum designat substantiam, cui hæc accidentia inherant, quæ solum est substantia panis. Respondetur ex doctrina tradita, præcedenti sectione pronomen (hoc) p. s. considerari: primo, per se, ut est simplex quidam terminus, habens significationem complexam, vel hoc modo significatio eius est vaga & multiplex. & quasi agnoscitur enim signo (hoc) ibi sistendo ex v. u. vocis possum adprehendere, vel solum accidentis, vel solum substantiam, vel compositionem ex vtroque. Quapropter dum præteritur talis propositio, præsa est significatio illius termini, donec absoluta propositio determinetur. Secundo ergo potest considerari significatio illius vocis, quatenus est extremum aliquid propositi, & tunc præteritur integrum significatum eius, quod non est, donec solatur propositio, quia, ut Aristoteles dixit, propositio præfatur aliquid: quod sine extremis non est intelligere, & ita do significatio talis termini non est integra donec absoluta propositio. Ad difficultatem ergo propositam respondetur, quia pronomen (hoc) non designare substantiam panis, cum pronomen præteritur, cum tunc habeat, quasi suspensam, & indefinitam significationem suam, tantum ergo designat hoc sensibile, seu contentum sub speciebus, quacunque ratione præexistat: in fine tamen prolationis determinatur ratione prædicati ad significandum, vel supponendum pro re contenta sub accidentibus, cui tale prædicatum positi connectitur. Et ita vique ostenditur hanc interpretationem esse aptam ad significandam conuerfionem, quæ per hæc verba fit. Primum quod per hæc verba, hoc efficitur scilicet, ut contentum sub speciebus sit corpus Christi. Deinde quia, cum in omni conuerfione præteratur aliquid vtrique termino commune, hoc apte significatum est, per subiectum huius propositionis. Vnde iam videtur superesse difficultas, in hac sententia, quia iuxta præcedentem interpretationem, hæc propositio (Hoc est corpus meum) non

est singulari sed indefinita, æquivalens huic, contentum sub
speciebus, est corpus meum: consequens est contra proprietatem
propositionis demonstrativæ (Hoc) quod sicut significat singula-
rem rem, ita & singularem propositionem constituit, præfer-
tum cum sit demonstratio ad sensum. Soto respondet, inter-
dum per hæc pronomina non demonstrari rem individuum sed
demonstrari, ut cum quis dicit, hæc herba nascitur in horto
meo, illud pronomen non significat hanc numero herbam, sed
herbam huic similem. Quod exemplum videtur accommoda-
tum, saltem ad probandum huiusmodi pronomen demonstra-
tivum non semper demonstrare directe, sed quasi in recto rem
singularem & præsentem, ut in dicto exemplo demonstratur
herba, quatenus est similitudo huic quæ sensibus obijciuntur. Et ita in
presente ex parte contenti, ut sit, est quasi indefinita propo-
sitiō, tamen ex parte specierum in ordine ad quas sit demonstra-
tio singulari, est singulari: quia demonstratur contentum sub
huius numero speciebus, unde sub formalitate contenti potest
quodammodo dici idem numero designari, quia est eadem nu-
mero forma, sub qua continetur.

Hæc autem sententia sunt probabiles, & magis in modo
loquendi quam res ipsa differunt: Ultima vero simpliciter pro-
bata est, quia constat pronomen (Hoc) non significare corpus
Christi secundum propriam rationem eius, licet in prolationis
verborum termino supponat pro illo tantum & de illo verificari
predicatum. Constat insuper in principio prolationis pro-
nomen (Hoc) neq. demonstrare definit ac determinate corpus
Christi, neq. omnino carere significatione seu demonstratione
aliqua: quia statim demonstrat aliquo modo accidentia, seu
aliquid habens connexionem seu habitudinem ad illa, quod o-
portet explicari sub ratione contenti sub illis: ergo distincta
nomen designat corpus Christi, materialiter autem demon-
strat illud in eo instanti, in quo absoluitur significatio verborum.

Nec semper huic interpretationi hæretici obli-
stant. Illicius contra 28. & 29. solutionem Beza, re-
gula Philosophorum agnoscitur. Nempe talia esse sub-
iecta, qualia describuntur, aut afficiuntur ad prædicatis,
itaque cum in prædicato dicatur hoc esse, quod pro
nobis datur, non potest pronomen aliud demonstra-
re, quam illud, ad quod monstrandum adhibetur.

QVÆSTIO VIII.

Quid est verbum substantivum Est?

Notandum primo existimo verbum Est, de
quo tanta est concectatio in Syro non esse,
duo enim verba sunt duxat, *הוּא הוּא* Han au pagri.
hoc corpus meum. Quod si affixum quod adiunctum est
secundum numerate libeat, statuet tria esse. Nihil sensui
tamen Syrus deoravit; nam in talibus non modo cle-
gantiam, sed energiam habent, si verbum omittant.
Sic & in vers. 28. *הוּא הוּא* hanau dem, Hic sanguis
meus. et apud Marcum *הוּא הוּא* Hana it hau-
pagri, Hoc est ipsum corpus meum. Lucas in consecra-
tione eadem verba habet, quæ Matthæus. In calice
הוּא הוּא Hic calix. Paulus 1. Corinth. 11. 24. Mat-
thæum sequitur, ubi de corpore loquitur.

Tota questio in eo vertitur. An Est proprie, an
tropice accipiendum sit. Zwinglius enim pro Signi-
ficat usurpat, itemque Calvinus, Beza, alii. Vide
Zwinglium Epistol. ad Alberum. Et lib. 1. de vera &
falsa religione. Non tamen omnes Sacramentarii in
ea opinione sunt. Oecolampadius à seipso dissidet.
Viretus in tract. de sacramentis, ait verbum Est esse re-
linquendum, esse veritatis & existentie verbum. To-
pam tamen ille ponit in nomine corpus. Boquini o-
pinio; Est, indicare communionem idiomatum, à
Calvinistis iam exploditur. Theophilus Alymantas
lib. de sacramentaria miserrime tricaritur, fingitque
agere de vniuersa hypothetica differentia specifica. Ve-
rum eam opinionem iam Calviniani explodunt.

Orthodoxi vero multis demonstrant verbum
adami Conzen in Euang. Tom. 1.

substantivum, communissimum, non posse in aliam
significationem trahi. Bellarminus lib. 1. cap. 10. do-
cet alia verba resolui in verbum est, & aliud, ut, ho-
mo ambulat, idem est ac si dicas: Homo est ambulans.
Si verbum Est ad aliam significationem tradatur,
non potest sic resolui. Posset quidem responderi. Si
propositio Christi: Hoc est corpus meum, resoluiatur,
oportere hunc in modum resolui. Hoc est significans
corpus meum. Quod si fiat; iam substantivum ver-
bum est, resoluitur in se & aliud; nam significat esse,
& significans esse, idemque semper includitur in eo al-
lio, in quod resolui dicitur. Nam significare est esse
significans, seu esse signum.

Negat etiam Bellarminus copulam, quæ subiecto
& prædicato est connexio, posse sua significatio-
nem priuari. Hoc verissimum est; nam Est cum sit vincu-
lum subiecti & prædicati, non potest eam propria-
tem amittere, quin tota propositio dissoluatur & esse
desinat. Et noster Maldonatus non Græce, non La-
tine, non Hebræice Est, accipi pro significat, ut cum
dicunt agnus est pascha, non est figura in verbo sub-
stantiuo, sed in dictione Pascha: quæ non pro transi-
tu, sed pro agno accipitur. Quamvis & hic alia ra-
tio sit.

§. 3. Argutia hoc loco pugnat Martyr pag. 3. con-
tra Gardinerum. Verbum Est ait esse idem ortho-
doxis, quod sit, vel transubstantiatur. Idem etiam no-
bis affingit Vortius Tesser. p. 2. pag. 226. Et vos
accusat, quasi ad errorem minime obsecutus. Quare
pontificis nihil hæc verba patrocinantur, sed potius causant
ipsorum grauisimeladunt, quippe quorum neque veram
vocem, neque errorem ipsi tenent. Sed argumentum Mar-
tyris uelimus. [Natalis qui falsa esset propositio: *Est non est*
Hoc est corpus meum; prius enim debet esse res, quam
pronunciatur eam esse: vera enim est propositio, si res
ita se habeat, non contra ac præsertim secundum Ca-
tholicos, qui volunt hæc verba esse causam conuer-
sionis panis in corpus Christi: semper enim causa est
prior suo effectu. Sed corpus Domini non est in Eu-
charistia antequam dicatur, Est, ergo falso dicitur, Est,
nisi sumatur pro sit. Præterea ista oratio est operato-
ria ex sententia Papistarum, sicut illa: Fiat lux; ergo
verbum, Est, debet sumi pro sit.]

Respondet S. Thom. 3. p. q. 78. art. 2. & 5. (nam ex
eo obiectionem accepit Martyr, solutionem omisit,
quia sibi putabat non profuturam) Respondet ergo
S. Thomas, & ex eo Bellarminus l. 1. c. 11. de sacramen-
tis. Verba illa consecratoria non habere perfectam significationem,
nisi in ultimo instanti, quo profertur ultima vox: pendet
enim intellectus: donec ad finem veniatur; in eodem autem
ultimo instanti ponitur effectus verborum in esse, id est, conuer-
sio panis in corpus Christi. Neq. obstat quod verba non videan-
tur habere ultimum instanti positum cum finiantur per mo-
tum. Nam etsi non datur ultima pars motus, & proinde verbo-
rum: tamen datur ultimum mutatum esse, & proinde vlti-
mum instanti terminatum verborum; quomodo in linea non
datur vltima pars, datur tamen vltimum punctum. Quare si
multoties sunt completa significatio verborum, & conuer-
sio panis in corpus Christi: ordine tamen natura inuicem se
precedunt, & sequuntur hæc duo. Nam verba illa quatenus
causa sunt illius conuersionis, precedunt conuersionem: & con-
tra quatenus veritas propositionis pendet à rei essentia, conuer-
sio præcedit significationem.

Verissime Bellarminus, addere tamen iubet, quod
aduersariorum ostendat imperitiam. Nam in omni
propositione ita res habet, ut nec veritas sit nec falsi-
tas propositionis, nisi in toto complexu, eoque abso-
luto. In eo enim solo conformitas intelligentiæ & rei, toto com-
plexu cum dicitur. Hoc, vel, est, nondum veritas, non-
plexu pro-
dum falsitas apparet, sed cum additur: corpus meum. propositionis
Hæc vel dialecticorum pueris nota sunt ex Aristotelis est.

QUESTIO X.

Quid senserit de hac re Tertullianus?

Minibus hæreticis in promptu est sententia Tertulliani l. 4. contra Marcionem cap. 40. acceptum panem corpus suum illum fecit: Hoc est corpus meum dicens. Id est, figura corporis mei.

Integra verba Tertulliani sunt ista. Professus itaque se sententia concupisse edere passus ha vi sum, (indignum enim vi quid alienum concupisceret Deus) acceptum panem & distribuit discipulis, corpus suum illum fecit, hoc est corpus meum dicens, id est, figura corporis mei. Figura autem non fuisset panis, sed esset corpus. Ceterum vacua res, quod est phantasma, capere non posset, aut si propterea panem corpus suum fecit, quia corpus careret veritate, ergo panem debuit trahere pro nobis, faciebat ad veritatem Marcionis, ut panis traheretur, quem Marcion cordis loco habuit, non intelligens veritatem, istam figuram corporis Christi, dicens per Hieronymum: Adversus me cogitauerunt cogitatum dicentes: Per panem, conuenimus lignum in panem eius, sicut est crux in corpore. Itaque illuminator antiquitatum, quid tunc viderit, faciebat panem, satis declarauit, corpus suum vocans panem. Sic & in eo mentione testamentum constituitur (sanguine quo obsecratur, substantiam corporis confirmat. Naliam enim corporis sanguis potest esse, nisi carnis).

Hæc Tertullianus probaturus Christi corpus verum fuisse, non vi illi iactabant phantasmum.

Daplex est apud Pammelium, & Claudium Sanderium solutio. Prima vocari panem veteris testamenti, qui figura fuit corporis Christi. Deinde figuram non semper veritatem excludere. Pammelii commentum in Tertullianum ita habet. Intellectum cum alii alium reddant, certe originem suam habere videntur illi, quorum in his maxime placet interpretatio ex scholio marginali Gervasii in editione Parisiensi, hoc nempe: nihil de veritate corporis Christi detrahi, propterea quod tota hæc oratio interpretatur non ad nouum sacramentum eucharistia, tanquam illud reuertitur figura, sed ad panem de quo Hieronimus l. 11. locum hic citat: oratione, quæ panis oblatum & comestum in sacrificiis veteris legis, tam tum figurabat, consociandum tempore Eucharistia, Christi corpus, ex materia & sub specie panis manducatum: De illa enim figura, quæ fuit olim sub lege, non de illa quæ Christo insinuebatur, Tertullianum loqui; patet ex eo, quod veterem figuram appellet, tum de pane dicens: non intellexi veterem fuisse istam figuram corporis Christi, tum de calice paulo post: Vt autem & sanguinis veterem figuram in vino cognoscam. Conuenit autem hæc interpretatio, cum totius loci scriptura, ubi non aliud conatur auctor ostendere, quam in nouo testamento, & non testamenti, ex eo, quod veteris testamenti figura, non testamenti veritate adimpleantur. Quod dicitur fuit inter cetera etiam testimonium supradictum adfert. Item, r. Venite mittamus lignum in panem eius, id est, in panem non modo hic explicat Tom. 1. lib. aduersus iud. cap. 10. & supra lib. 3. aduersus Marcionem, cap. 19. Crucem in corpus eius, similiter etiam paulo post adfert testimonium illud Genes. 22. Laniabit in vino solum suam, & in sanguine vine amicum suum. Atqui ut probet, panem antiquius veterem fuisse dominici corporis figuram, adfert verba hæc Evangeliste: acceptum panem & distributum discipulis suis, corpus suum illum fecit, similiter uti probet: Vino antiquius figuratum Christi sanguinem, infra dicit. Ita & nunc sanguinem suum in vino conficiat, qui tunc vinum in sanguine figurauit, sicut autem dicitur obsecrare loquitur, & quasi contrario sensu, pro eo quod dicitur debuerat: qui tunc sanguinem in vino figurauit, ita & primo quum supradicta verba adiecit: Hoc est corpus meum dicens, id est, figura corporis mei, etiam quasi contrario sensu loquitur, pro eo quod dicitur debuerat conuenienter suo instituto: panem nempe fecit Christus corpus suum in noua lege dicens: Hoc est corpus meum, quod in veteri lege erat figura corporis sui. Sic autem debere intelligi probatur ex verbis Adami Conzen in Euang. Tom. I.

immediate sequentibus: Figura autem non fuisset, quum aliquis dicere debuisset. Eset, si in noua lege figuram corporis sui agnosceret. Et vero senon loqui de noua corporis sui figura, sed veteri, (vbi paucis iam diximus ex Gagno, patet manifeste ex illis verbis: Cur autem panem corpus suum appellat, & non magis pepomem, quem Marcion cordis loco habuit; non intelligens, veterem istam figuram fuisse corporis Christi? Et rursum subiiciens: Itaque illuminator antiquitatum (nempe Christus) quid tunc (nempe in veteri testamento) voluerit significasse panem, satis declarauit corpus suum vocans panem, indicat quod tunc panis significaret corpus Christi, non vero quod nunc id significet. Simile est etiam illud: Vt autem & sanguinis veterem, non nouam figuram recognoscas. Et quod habet paulo post: ac nunc id est in nouo testamento, sanguinem suum in vino conficiat, qui tunc (id est in veteri) vinum in sanguine figurauit. Denique, similia erant sunt verba, dictis locis lib. adu. Iudeos, & lib. 3. adu. Marc. ubi locum hunc Hier. 11. citat. Porro si hæc loci obscurissimi interpretatio, cuiquam non satisfaciat, vel persistat in hoc, quod etiam nunc (id est in nouo testamento) appellauerit auctor sacramentum istud eucharistia, figuram corporis sui, fateor cum B. Augustino lib. adu. Adimantum Manich. cap. 12. esse in eucharistia etiam figuram corporis Christi, seu figuram, sed eo modo quo, sanguis anima, animalis signum dicitur, nempe non nudum signum, sed etiam quo ipsa res significata continetur. Est enim corpus Christi, ut idem B. Augustin. in eucharistia tradit in sententia Properi, & veritas & figura, veritas dum sita etiam corpus Christi & sanguis virtute spiritus in verbo ipsius, ex panis, vinique, substantia efficitur, figura vero, quod exterius sensu re signata, titur. Et vero nihil obflare, quum idem & veritas sit, seu substantia, & tamen figura; siue effigies, aut similitudo dicatur; patet ex ipso etiam Tertulliano, infra lib. 5. tractante epist. ad Philip. Plane (inquit cap. penult.) de substantia Christi putant & hic Marcionita Apostolum, sibi suffragari, quod phantasma carnis fuerit in Christo, cum dicit, quod in effigie Dei constitutus, non rapinam existimauit parari Deo, sed exhaust semetipsum, accepta effigie serui, non veritate; & in similitudine hominis, non in homine; & figura inuentus homo, non substantia, id est, non carne. Hactenus argumentum Marcionis. Quid autem responderet Tertullianus? Quasi inquit, non & figura & similitudo, & effigies substantia quoque, accedant. Bene autem quod & alibi Christum imaginem inuisibilis Dei appellat. Nunquid ergo & hic, qua in effigie hominis constitutus. Vtrobique enim veritas, necesse habebit excludi; si effigies & similitudo & figura phantasmata vindicabitur. Ceterum nobiscum consentire videtur, quod ad priorem nostram huius loci interpretationem attinet (quamuis inuitus) Caluinus, dum alicubi conficitur: figuram non cadere in vocem corporis, sed in vocem panis; quemadmodum ipsi illius verbis comprobauit. Dn. Claudius de Sanctis in examine doctrinae Caluini, & paucis repetit in Apol. aduersus Beza; pag. 139. Hactenus de vera sententia Tertulliani, quod ad veritatem corporis & sanguinis Domini in eucharistia (de qua etiam supra lib. de Resurr. carn. cap. 8. num. 76. attinet. Qui vero aliorum Patrum de eadem testimonia requireret, videat, adnot. nostras. Tom. 2. lib. de orat. cap. 6. num. 23. & latius ad librum de lapsis B. Cypriani, num. 82. & ad Epist. 63. ad Cæciliam, num. 12. Denique & nostra Liturgica latinorum, ubi frequentissimam habes mentionem, sacrificij corporis & sanguinis Domini, per singulas fere paginas, ex diuersis sex primorum seculorum latinis Patribus, & vero etiam grecis a pag. 1. vsque ad 93. cum illud a Christo institutum, & ab Apostolis visitum late comprobauimus.

Hæc adducere operæ precium fuit, quia valide multis allatis institutum probat. §. 2. Alia tamen à qua non abhorre videtur Ebroicensis, mihi solutio & facilima, & planissima videtur. Nempe hæc verba: Id est figura corporis mei, non esse Tertulliani affirmantis, corpus meum in Christi propositione significare figuram corporis, sed Marcionis interpretantis, corpus, id est figura corporis. Tertullianum autem cum probare vellet Christum

Explicatus
sacra-
mentum Ter-
tullianus.

habuisse verum corpus, non phantasma corporis, verum esse loco evidenti, Christus enim dixit. Hoc est corpus meum. Habuit igitur corpus: Nam sciebat glossam Marcioni calvinisticam. Nimirum dicere Marcionem, corpus id est, figura corporis; atque ita hoc ipsum, quod ab ipsis responderi sciebat, sibi Tertullianus obiicit. Panem fecit corpus suum. Dicendo: Hoc est corpus meum, quod quidem vestra ò Marcionitæ hæresis interpretatur, figuram corporis mei, sed ne sic quidem idem enaditis, si est enim figura corporis, non est figura phantasmatis, sed veritatis, vrget ergo hæreticos, ut potest, ex cōcessis. Martyr in celebri disputatione contra Oxonienses fatetur esse argumentum contra Marcionem. Et hoc modo format rationem.

Rei phantastica non est figura; nam figura rem veram significat.

Sed hoc sacramentum est figura corporis Christi.

Ergo corpus Christi non est rei phantastica.

Hoc argumentum esse concedimus, sed minorem diximus esse ex concessis, seu ex sententia Marcionis, non Tertulliani. Vterque enim Guilhelmus Chædæus aduersarius Martyr respondit. Verba Chædæi sunt. Et ad Tertullianum respondeo. eum in Marcionem scribere, qui ponebat Christi corpus esse phantasticum: fatebatur autem in Christo figuram corporis humani. Vnde Tertullianus arguebat à concessis à Marcione. Argumentum sic inducebat. Quod est phantasticum non habet figuram: ut concedebat Marcion. Ergo Christus verum corpus habet, non phantasticum. Fuitque iste scopus Tertulliani, & ex necessitate sic arguebat, ut confunderet hæreticum & erat violenta collectio. Vnde hic in summa est sensus Tertulliani, Christo figuratum & phantasticum corpus attribuebat: & in sacramento tantum non negabat esse corpus Christi, id est figuram corporis. Hinc arguit figuram non esse corpus, nisi etiam verum corpus extaret, quia non est figura nisi veritas.

Panis in
veteri testa-
mento si-
gnum cor-
poris.

Hanc esse sententiam Tertulliani probo, quamvis opus probatione non sit, sed aduersariis probatio incumbat, & responsionis destructio. Sed sententiam Tertulliani expendamus. I. contra Iudeos c. 10. De hoc enim ligno etiam Deus insinuat per Hieremiam quod esset dicturi: Venite mittamus in panem eius lignum, & conteramus eum à terra viuorum, & nomen illius non memorabitur amplius. Vtq; in corpus eius lignum missum est. Sic enim Christus reuelauit, panem corpus suum appellans cuius retro corpus in pane prophetæ figurauit.

Vbi panis & Christi verum corpus, quod crucis lignum sustinuit, & Christus reuelauit, corpus suum, verum scilicet, panem appellans. Nempe dixit, Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Et aduersus Marcionem l. 3. c. 19. ait dominum corporis sui figuram pani dedisse; nempe in quem lignum miscrunt Iudei; Et addit: Ipso domino sacramentum hoc postea interpretatur. Et de orat. c. 6. quem locum etiam Magdeburgenses alique producant. Et c. 7. de Idololatria. Tota die ad hanc partem zelus fidei perorabit angemens Christianum ab idolis in Ecclesiam venire de aduersaria officina in domum Dei venire, astollere ad Deum patrem manus, matres idolorum bis manibus adorare, quæ forte aduersus Deum adorantur, eas manus ad mouere corpori Domini, quæ demonis corpora conferunt. Nec hoc sufficit. parum sit si ab aliis manibus accipiant quod contaminant, sed etiam ipsa tradunt aliis, quod contaminauerunt.

Representatio.

Et de resurrectione carnis. Caro corpore & sanguine Christivefcitur, ut & anima de Deo saginetur. Distinguit carnis & animæ cibum, caro vescendo, anima credendo saginatur. & l. de pudicitia opimitate dominici corporis pascitur. & l. 1. aduersus Marcionem c. 14. Et panem quo ipsum corpus representat, quod non est significat, ut scioli putant, sed phrasi latina; pascens sinit. ita c. 14. de resurrectione carnis. & c. 17. carnem representandam iudicio. & c. 23. Non representatio, sed expectatio, & c. ultimo, ut

rursus ex illa representetur Adam, ita Latine dicimus representare solutionem, hoc est, offert præsentem.

Quibus ex locis constat de sententia Tertulliani, eum verum Christi corpus agnoscere, cuius figura fuerit panis, & id non modo ex Christi verbis probare, quæ Christus protulit, sed etiam ex eisdem glossa Marcionis deprauatis asserere.

Porro non modo Tertulliano tantum est vitiosissimum breuiter aduersarii argumenta sine illius noua mentione recensere, & solvere, sed aliis etiam scriptoribus. Tertull. de corona militis. c. 2. Quis facit disciplina? Vtrumque recipiet, quasi neutrum prohibuitur. An vtrumque rejiciet, quasi neutrum preceptum sit: sed quod non prohibetur vltro permixtum est. Imo prohibetur, quod non vltro est permixtum.

Aut sane reponit ex vero contra falsas criminationes aliquid, accusabant gentes cænas Thyestæ Christianorum. Tertullian. apol. c. 9. Vbi sunt item illi, qui de arena feris obsonis cenant? qui de apro, qui de Cerua petunt? Aper ille quem cruentis colluctando detestor. Cerua ille in gladiatoris sanguine iactauit. Ipsorum vtrumque appetuntur cruditates adhuc de visceribus humanis. Rude tur proinde ab homine caro pasta de homine. Hæc qui edunt, quantum abest à conuiuio Christianorum?

An ergo etiã talia conuiuia Christianorum? abest. Sed intelligendus est dicere, à conuiuio Christianorum, qualia vos illis affingitis. Ita plane ac si Calvinista pronuntiaret. Edere corpus Christi, esse credere. subiiceret Lutheranus. Corpus Christi, id est figuram corporis, in figuram igitur credis. Aut si orthodoxus ex principiis propriis Calvinianos confutans dicat. Christus, hoc quod manibus gestabat suis, corpus suum dixit, hoc est, figuram corporis, at vero illud ipsum pro nobis dari asseuerat; figura igitur pro nobis data est?

Porro confirmat hoc mirifice scopus Tertulliani, qui ex Lucæ Evangelio, quod commune erat vtrique, Marcionem conuincendum susceperat, nam id solum Marcion, licet à se mutaret, & adulteratum admitteret. Quocirca in fine l. 4. Misereor tui, inquit, Marcion, frustra laborasti, Christus enim Iesus in Evangelio tuo, meus est. Et c. 6. Sed alium iam hinc iniimus gradum, ipsum, (ut professus sumus) Evangelium Marcionis pronuntians. Sic quoque probatur adulteratum. Cum ante Marcion Christum omnino phantasma diceret, ubi corporis eius erat mentio, aut debebat, aut in phantasma mutabatur. Hinc totum esse phantasma quod speramus à Christo, concludit Tertullianus de carne Christi c. 5. Amat admodum concessionibus illis ludere Tertullianus. Natus est Dei filius: non puderet, quia pendendum. & mortuus est Dei filius: prorsus credibile est, quia ineptum est. & sepultus, resurrexit: certum est, quia impossibile est. Sed hæc quomodo in illo vera erunt, si ipse non fuit verus, si non verum habuit in se, quod figeretur, quod moreretur, quod sepeliretur, quod resuscitaretur: carnem scilicet hanc sanguine suffusam ossibus substructam, nervis intextam, venis implexam, quæ nasci & mori nouit, humanam sine dubio, ut natam de homine.

Concedit, pudendum, ineptum, impossibile, ut inde prober veram eius carnem. Id vero in refutationibus & poetis & oratoribus perpetuum fere, dum plura refellunt. Sic Iuno.

Aeneas ignarus abest.

Tacitæ personæ inimicæ, dictum eius recitat.

Concludo itaque Christum vere, realiter, substantialiter corpus suum dare discipulis; eamque effectotius antiquitatis sententiam: Et omnium Ecclesiarum etiam Orientalium: Sic etiam Hieremias patriarcha Constantinopolitanus Germanis respondit. ἐν τῇ τῆς αὐτοῦ εἰς αὐτὸν ἡμεῖς οὐκ ἐκείνου σώματος

Hoc est corpus sanctum, honoratum & vitale Domini, & Seruatoris nostri Iesu Christi, quod datur est in remissione peccatorum & ad vitam eternam consequendam, vere summentibus ipsum. Amen. Hic est sanguis Domini, & Seruatoris nostri Iesu Christi sanctus, honoratus & viuificans; qui datus est in remissionem peccatorum & ad vitam eternam consequendam, vere summentibus ipsum. Amen. Vere hoc est corpus, ut hic est sanguis Emmanuel Dei nostri. Amen. Credo, credo, credo ex nunc, & usque in seculum. Amen. Hoc est corpus, & hic est sanguis Domini, & Seruatoris nostri Iesu Christi, quod & quem assumpsit, ex Domina nostra sancta, & immaculata Virgine Maria, & vnuit cum diuinitate, sine mixtione, aut copula naturali, sine separatione aut permutatione diuinitatis, &c.

Beza aliquando etiam formam verborum consecrationis Caluinianos confudit. Duas homilias conscripsit, aduersus sacramentarium errorem pro vera Christi praesentia in cena Domini.

Ab his (inquit) dissentimus, qui pro re Sacramenti constituunt Christi *εὐχριστὸν*, & merita, ab ipso Christo seiuncta. Non enim dixit Christus Hoc est meritum corporis mei traditi pro vobis: sed hoc est corpus meum, & Hoc est sanguis meus. Nec temere additur *εὐχριστὸν*. Quod traditur pro vobis, & Qui funditur pro vobis. Ita ut apertius dici non potuerit, ipsummet Christum, cuius & corpus pro nobis traditum est, & sanguis pro nobis fusus, vere nobis in cena tradi, ad eternam vitam alimentum: Ac proinde rem illius Sacramenti esse illud ipsum corpus, quod pro nobis obtulit in cruce, & illum ipsum sanguinem, quem effudit pro peccatis nostris: tantum abest, ut symbolicum aliquod seu Typicum corpus, vel allegoricum sanguinem somnietur.]

Hæc ut contra alios sacramentarios recte dicuntur, ita parum sincere pro veritate proferuntur, constat enim Beza in hoc genere fraudulentia & æquiuocatio. Conatus est enim obscure & ambigue loqui, ut Lutheranus deciperet, imitatus τὸ σιωπῶδες ἔλεος. Obsecritatem oraculorum Apollinis.

In hanc sententiam Patres omnes etiam loquuntur. Consecrationem enim fatentur fieri Domini verbis, non aliorum. Itaque quicquid præter illa additur, ad caerimonias non essentiam pertinet. Sacerdos enim Christi personam in sacrificio obtinet, Christi igitur verbis sacramentum conficit, non alienis. Vide Florent. Concilium instruct. Armenorum. Quod in Basilii Liturgia post consecrationem oratur, ut sit corpus & sanguis Domini ad salutem fumentium, &c. Non dubitant de præsentia, sed oratione petunt præsentiam sibi fieri salutarem.

Responderunt in Florentino Concilio, non fieri, ut petat ratam esse consecrationem, sed sibi utilem. Videtur tamen in ea Liturgia aliqua facta mutatio. Quæ præterea obiciunt Græci, friuola sunt, & ad alia Scripturæ loca pertinent.

QVÆSTIO XI.

An ex verbis instructionis sacrificium esse probetur?

Sacrificium quid sit.

§. 1. Sacrificium *ἱερουργία, τελετή, θυσία*, externa est, & aspectabilis, aut sane sensibilis actio, qua res aliqua Deo offertur, ut ad eius cultum, & honorem aliquo modo immutetur, & cum publicum est sacrificium opus est id fieri à publico & legitimo ministro, publica & statuta caerimonia. In sacrificio itaque requiritur Concilium Tridentinum quatuor, offerentem, illum cui offertur, eum pro quo offertur, & id quod offertur. Sacrificium ita ex natura sua, & immediate continet significationem diuinitatis, & maiestatis omnium rerum conditricis & Domine. Ideoque nulli nisi vni, & soli Deo potest offerri. Hoc modo in noua lege est

sacrificium institutum. ut docetur Concil. Trid. Sess. 22. cap. 1. & prædixit Malach. as in omni loco offerendum. Quod necessario verum, propriumque nominis sacrificium dicendum est, ne proprio sacrificio, metaphora succedat, quæ cum illis, & in illis fuit semper. Fuit autem hoc sacrificium, quo Christus sub specie panis & vini corpus & sanguinem Deo Patri obtulit; Cum enim fuerit sacerdos secundum ordinem Melchisedec, qui panem & vinum obtulit, debuit etiam Christus panem & vinum offerre. Quod nunquam nisi in vltima illa cena fecisse legitur. Et hac quidem in re veteres omnes conueniunt, de quo Bell. l. 1. de missa c. 6. & in Genesi expolui. Nunc ex his ipsis verbis demonstrandum est. Verba Christi sunt. Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur. Luc. 22. 1. Corinth. 11. Quod pro vobis frangitur. Matth. in remissionem peccatorum. Et de sanguine, dicit: Hic est sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effunditur, ut remissionem peccatorum. Deinde ait: Ille sanguinem novi Testamenti, nempe, respondentem cruentis sacrificiis veteris Testamenti. In Marco 14. & Luc. 22. Eodem vitæ verbo præfenti. Lucas autem & Paulus. Hic calix in sanguine meo. Fractio, datio effusio pro multis est sacrificium. Nam non fit aliqua immutatio pro multis à sacerdote Christo ad gloriam Deo à quo remissio peccatorum tanquam supremo Domino postulat. verum igitur sacrificium continet institutio Eucharistia.

Huic argumento respondet Beza, Kemnitius pag. 2. Examinis in Concil. Trident. in his verbis accipi præfens pro futuro. Nam & in canone Missæ est, *effundetur*. Deinde in Missa inquit, si sanguis effunditur est cruentum sacrificium. Imo Pareus de cena libro 1. cap. 10. sacrificium cruentum esse debere probat.

[Κρησφύγετον vero missificatorum quod Christum sacrificient ἀναμάρτητος in cruce, sine maculatione & morte: falsum est & ἀόριστον. Falsum, quia Bellarminus expresse scribit ad verum sacrificium requiri mortem, & destructionem rei oblatae.]

Hinc ille concludit, vel sacrificium non esse vltimum, vel necessario cruentum esse.

Respondet. Frequenter verba præfentis temporis futurum indicare, præfentim si res iam iam agitur, quæ proxime instat. Quin D. Chrysostom. D. Thom. quæst. 78. artic. 3. ad 7. ad immolationem in crucifixam referunt. Verum & in cruce, & in Eucharistia sanguis funditur, & corpus datur, imo in Eucharistia dabitur, & fundetur, de lege enim & Ecclesiæ consuetudine futura est sermo. ut hoc loco Mald. Iansen. Bellarminus lib. 1. cap. 12. de Missa recte argumentantur.

Quin hæc ratio est horum verbum, ut non ad crucis modo sacrificium, sed hanc effusionem referantur necesse. Tum quia *κλῶμενον* apud Paulum hæc magis pertinet, tum quia ex Luca clarissime conuincitur. Ille cap. 22. 20. sic habet τὸ ποτήριον ὃ καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐν τῇ αἰματὶ μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. Hic est calix nouum Testamentum in meo sanguine, qui pro vobis effunditur τὸ ποτήριον calix ille, vel vili malum poculum illud effunditur, poculum illud in cruce non erat, iam præfens libabatur, in Dei honorem, nec tantum sumebatur. ut potus, sed pro illis sumebatur, ut sanguis victimæ. Non enim dicit vobis infunditur, sed pro vobis effunditur in remissionem, illa ergo effusio erat ad remissionem peccatorum. Hic vinum dicat effundi aduersarius, non tamen veritatem sacrificii, sed eius efficaciam sustulerit: nam & vitulorum sanguis effusus sacrificium erat. Beza aliter euadere non potuit, quam impugnando Spiritum sanctum.

[Cum hæc verba, inquit, si constructionem spectemus, necessario non ad sanguinem, sed ad poculum perti-

petiteant, neque tamen de vino (ne dum de poculo)
intelligi possint, aut manifestum est solocrophanes
cum dicendum fuerit τοῖς ἰσραηλῖταις ἐκ τῆς οὐραίνης, ut loquitur
Basilius in Ethicis ἐπεὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς ποτὶς, aut potius quam hæc essent
ad marginem annotatae apud Matthæo & Marco, postea
in contextum irreperunt: quod eo quidem factius
est ad idem quod, cum in superiore versiculo ad rem-
pore esset, τοῖς ἰσραηλῖταις ἐκ τῆς οὐραίνης, quod pro vobis
datur, a simile quippiam visum fuit ad sciendum, ubi
a. erat de sanguine. Sed hoc non additur apud Paulum
1. Corinth. 11. 25, qui tamen videtur ex hoc loco de testi-
monio conæ constitutione. Quia tamen hoc idem le-
gitur apud Syrum interpretem, & in omnibus, quos
impleximus Græcis codicibus minime pratermissi &
potest excusari solocrophanes, si ex Hebræorum Idiotis-
mo τοῖς ἰσραηλῖταις exponatur περὶ οὐραίνης.]

Nemo contra omnium Latinorum, Græcorum,
Syrorum codicum fidem ita sentit, sed ipse contextus
Scripturam, à qua hæc fin eius corrigi æquius erit.
Iscariotum est novum illud testamentum per sanguinem meum.
qui probis effunditur. Eodem modo in Gallico esse tra-
dit post Iacobus Gualterius. Reum igitur confitean-
tem tenemus, non posse scilicet illo modo hætenim
consistere, nisi verba Scripturæ evertantur. Neq; vero
adrem facit, quod ait posse excusari, si ex Hebræorum
idiomismo, tã *עֲשָׂוֹרְךָ* exponatur, *עַתָּה עֲשָׂוֹרְךָ*.
Nihil miris illa captio prodest. Et si exponatur *עַתָּה עֲשָׂוֹרְךָ*,
tã *עֲשָׂוֹרְךָ* effunditur, non tamen vnum faciet, ut
tã *עֲשָׂוֹרְךָ* iungatur cū dandi casu; tã *אֵינֶנּוּ*. nec
Hebraïsim hoc habet, quod ille fingit. Participia &
nomina conueniunt eodem in casu, & in Syro est hoc
loco *ܡܬܗܫܥܕܐ* Matthesched, & ad *ܚܘܨܬܐ* Cassa, calicem re-
fertur, eodem modo sicut in Latino & Græco. Sed de
his v. tribus plura suo loco, nunc tantum moneo hic sa-
crificium probari etiam iudicio Bezae & Caluini. Cum
igitur Apostoli Christi corporis & sanguinis tanquam
vicime facti sint participes, non potest victimæ non
fuisse immolata. Ideo hic immolatio vera fuit, verum
igitur sacrificium.

§. 2. Quod Pareus ait, requiri veram mortem, & realem destructionem à Bellarmino libro primo, capite vig. lmo septimo. vel malitia, vel sane vino ebrius legit Bellarminum. Bellarminus enim refutat eos, qui dicebant rem quæ sacrificatur oportere omnino definire esse. Ex eorumigitur opinione ipsos refutat, non sua. Et capite 2. destructionem requiri

Et capite 2. destructionem requirit.
3. Secundo probatur. & §. 8. Dixerunt: Et transfusa
est. Quia ad verum sacrificium requiritur, vt id quod offertur
in eo in sacrificium, plane destruat, id est, ita vt mittatur v-
lignis effundat, quod ante erat: & in hoc maxime differt a sim-
plici oblatione, quæ interdum ritu mystico eleuabatur coram
Deo, sed non destruebatur, nisi quando vere sacrificabatur. De
quâ condicione pauli diximus paulo superius in refutatione de-
structionis Ioannis Caluini. Ratio autem huius rei duplex ex-
istat. Vna ob significationem corporis Christi. Deus enim,
qui primus fidei dubio inspirauit abeli & aliis Sanctis viris v-
sum sacrificiorum, voluit per ea sacrificia sacrificium omnium
sacrificiorum præstantissimum adumbrari: illud autem morti
& destructioni rei oblatæ constabat. Altera ratio est, quia sa-
crificium est summa profectionis subiectionis nostræ ad Deum
& summus cultus externus, qui exhiberi potest. Summa autem
cultus profectionis requirit, vt non solum vsus rei Deo offeratur,
sed ipsa etiam substantia: & ideo non solum vsus, sed substan-
tia consumatur.

His verbis Bellarminus mutationem, & consumptionem requirit. Verum nullo modo maculationem aut trucidationem, se enim explicat. capite vigesimo septimo.

Tertio, inquit, per consecrationem, res quæ offertur ad rem, realem & externam mutationem, & destructionem or-

dinatur, quod erat necessarium ad rationem sacrificij. Nam per consecrationem corpus Christi accipit formam cibi: cibus autem ad commestionem, & per hoc ad mutationem & destructionem ordinatur. Neque obstat quod corpus Christi nullam in selesionem patiatur, neque effectum naturale amittat, cum manducatur Eucharistia: nam amittit esse Sacramentale, & proinde definit realiter esse in altari, definit esse cibus sensibilis.

§ 3. Christus itaque immolatur, non ut est in propria specie; sed ut sub speciebus, & terminus consecrationis factus. nec tamen Christus ut terminus nude sumptus est res oblata, sed ut sub speciebus, licet enim est inuisibilis hostia, & ad cibum pertinet, huic itaque sacrificio species internæ sunt pars etiam essentialis. Hoc igitur totum ex Christi corpore, & sanguine, & speciebus compositum post oblationem esse definit. Sicut in sepulchro Christus homo esse definit. Hinc sequitur idem hic oblatum quod in cruce, solis etiam ac dentibus, & ut termini quodam respectu differt. Hic etiam sanguinem Christi offerri, nec dici in eorum absentia sanguinis & carnis Christi, sed mystica sanguinis effusione, quæ in ore solito non exercetur, sed Deo offertur et in ubum datur, ut deinde sumptus sub speciebus & in loco esse definat in quo fuit. Ipsa etiam consecratio habet rationem sacrificij, nam dum scorum verbis panem, & vinum consecrat, mysticam, & spiritalem mutationem innuat. Atque hæc est non modo recentium ut Patres calumniatur, sed veterum interpretatio. Cyprianus lib. 2. Ep. 3. Ambros. Pal. 38. August. Pal. 33. con. 2. Nysseni oratio. 1. de resurrectione. sic Andreas tyranno obiecit. Omnipotenti agnum immaculatum, quotidie sacrifico.

Martialis Epist. ad Burdig. cap. 3. *Ipsē corpus habens
& immaculatum & sine peccato, qui conceptus est de Spir. in
sancto, natus ex Maria Virgine, in ara crucis ipsum permittit
immolari. Quod autem Iudei per invidiam immolauerunt,
putantes se nomen eius a terra abolere, nos causa salutis nostrae,
in ara sacrificata propinquis scientes hoc solo remedio nobis
vitam praestandam, & mortem effugandam. Hoc enim ipse Do-
minus noster iussit nos agere in suis commemorationibus.*

Quomodo in cruentum fit offendit Clemens Romanus lib. 6. constit. cap. 23. Ἀνθρώπος τὸ δὲ αἵματος λογικὴ καὶ ἀναιμακτων ἢ τῷ μυστικῷ ἡπὲς εἰς τὸ θῆναι πᾶν ἡ ψυχὴ σπένδοντες χάριν διὰ τὴν εὐχαρίστησιν ἡ σωματικὴ αὐτῶς καὶ εἰμαται. id est, pro sacrificio cruento rationale et in-cruentum, atque illud mysticum sacrificium corporis & sanguinis Domini, quod in Symbolum mortis eius celebratur.

Alexander Papa i. Epistol. i. ad omnes ortho-
xos. In Sacramentum quoque oblationibus, qua inter
Missam solemni Domino offeruntur, passio Domini melen-
da est, ut eius, cuius corpus & sanguis conficitur passio celebretur.
Erpaulo post: Talibus hostiis delectabitur & placabitur
Dominus, & peccata dimittet ingentia. Nihil enim in
sacrificiis maius esse potest, quam corpus & sanguis Christi. Nec
ulla oblatio, hac, potior est, sed hac omnes praeclit. Quae pura
conscientia Deo offerenda est, & pura mente sumenda, ac
quae ab omnibus veneranda. Et si licet est potior carere, ita potius
excoli, & venerari debet.

Trenæus libro quarto, capite decimo tertio. Sed & suis discipulis dans consilium primitias Deo offerre ex suis creaturis, non quasi indigenti, sed ipsi nec infructuosi nec ingrati sint, cum qui ex creatura panis est, accipit & gratias agit dicens. Hoc est corpus meum. Et calicem similiter, qui est ex ea creatura que est secundum nos, suum sanguinem confessus est, & noui Testamenti nomini docuit oblationem, que Ecclesia ab Apostolis accipiens, in vniuerso mundo offert Deo, ei qui alimentis nobis prestat primitias suorum muneri in nouo Testamento, de quo in quodocumque Prophetia Malachias hoc presignificauit. Nō est

